466

ПСС-эй Бурядай
комой, Улан-Удын
комой, Бурядай
СР-эй Верховно
Советэй орган

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

38-дахи жэлэй гарана

БҮРЯТ ҮНЭН

№ 20 (9467)
ЯНВАРИИН
24
ВТОРНИК
1961 он
Сэн 2 мүнгэн

АРАД ЗОНОЙ БАЙДАЛЫЕ УЛАМ hАЙЖАРУУЛХА, ХҮДӨӨ АЖАХЫН ПРОДУКТНУУДЫЕ СААШАДАА БҮРИ ЕХЭЭР АБАХА ЗОРИЛГОНУУД

1961 оной январиин 17-до КПСС-эй ЦК-гэй Пленум дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэhэн үгэ

д! Ниитэ-партийна гол шухала асуудалнуудые
пленность болон хүдөө ажахые хүгжөөхэ асуу-
удые, арад зоной ажана байдалые шууд hайжа-
н асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тулада
н Центральна Комитедэй Пленумүүдые байд
үгэргэхэ гээшэ hүүлэй жэлнүүдтэ манай гу-
шал болоо юм. Энэмнай hайн заншал. Тиихэ-
дай ажахые партиин зүгhөө хүтэлбэрилхэ
коммунизм байгуулха зорилгонуудые бодото
шидхэхэ талаар парти болон арад зоной
манай кадрнуудые, бүхы коммунистнуудые
рюусалгатай байхаар хүмүүжүүлхэ гэhэн ле-
гол ёhонуудые хүгжөөhэн хэрэг болоно.

өө гурбадахи жэлээ удаа дараалуулан, пар-
ентральна Комитедэй Пленумүүд дээрэ хүдөө
н жэлэй дүнгүүд зүбшэн хэлсэгдэжэ, хүдөө
продуктнуудые бүри ехээр абадаг болохо ту-
мжээнүүд хараалагдажа байна. Тиихэдээ пар-
Центральна Комитет Пленумые зарлаха тухай
эл уридшалан толилдог, ажахыгаа хайшан гэ-
йнаар хүтэлбэрилхэб, мүн арад зоной гэ-
жые дүүрэнээр хангахын тулада хүдөө ажа-
продуктнуудые бүри ехээр абаха зорилгоор,
бии байhан арга боломжонуудаа хайшан гэ-
эглэхэб гэжэ коммунистнуудтай, партийнабэ-
нүүдтэй, бүхы совет арадтай зүбшэдэг байна.
тиин Центральна Комитет экономикоёо дэб-
ажалшадайнгаа ажана байдалые hайжаруул-
удалнуудые хайшан гэжэ зүбшэн хэлсэнэб,
нэб гэжэ бүхы арадайнгаа мэдэжэ байхынь
Пленумүүдэй хүдэлмэри тухай тоосоонууд
дэ үргэнөөр толилогдодог.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленум бүхэн манай партиин ажабайдалда, ажахын байгуулалтын хойшолуулагдашагүй шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ажалшадые зоригжуулха хэрэгтэ ехэ үүргэ дүүргэдэг. Эндэ үгэ хэлэhэн нүхэдэй зүбөөр онсолжо тэмдэглэhэнэй ёhоор, мүнөө боложо байгаа Центральна Комитедэй Пленум парти болон ороной ажабайдалда айхабтар шухала hуури эзэлхэ юм. Энэ Пленумдэ бэлэдхэхэ зуураа бидэнэр хүдөө ажахын хойшолуулагдашагүй, эгээн шухала асуудалнуудые бүхы арад зонтоёо бултантайнь зүбшэн хэлсээбди. Ороноймнай арадай ажахын амин шухала энэ hалбариин хүгжэлтэдэ ехэ амжалтануудшье бии, мүн нилээд горьтой дутуу дунданууд шье байна гэжэ бидэнэр бүгэдөөрөө харанабди.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр абаха талаар бии байhан түсэбүүдээ, социалистическэ уялгануудаа ямар зэргээр дүүргэжэ байhан тухайнь бүхы 15 союзна республикануудайнгаа хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоонуудые бидэнэр энэ Пленум дээрэ түрүүшынхеэ шагнаабди. Хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ, партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэриин онол аргада бии байhан дутагдалнууд Пленум дээрэ хурсаар, шангаар шүүмжэлэгдээ. Партиин Центральна Комитедэй гэшүүдhээ, республика, хизаар болон областьнуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдhөө гадна эндэ хүдөө ажахын түрүүшүүл, эрдэмтэд гайхамшаг hайн үгэнүүдые хэлээ. Тэдэнэр манай хүдөө ажахыда бии байгаа ехэ арга боломжонуудые элирхэйлэн харуулжа, тэдэниие хайшан гэжэ эрхим hайнаар хэрэглэхэб гэжэ хөөрэжэ үгөө.

1. Хүдөө ажахын продуктнуудые абалга ын зоной хэрэглэмжэhээ түрүүлжэ ябаха ёhотой

эд! КПСС-эй XXI съездын абаhан шиидхэбэри-
арадай ажахые хүгжөөхэ манай долоон жэлэй
амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Түрүү-
ёр жэлэй туршада промышленна продукци 17
ит ехээр үйлэдбэрилэн гаргаха гэжэ долоон жэ-
үсэбөөр хараалагданхай. Лаблагдаhан мэ-
дэй ёhоор, долоон жэлэй хоёр жэлэйнь турша-
мышленна продукци 22,1 процент ехээр үилэд-
гдөө. 113 миллиард түхэригэй гү, али шэнэ
ер бодоходо 11 миллиард 300 миллион түхэри-
омышленна продукци түсэбhөө гадуур бүтээг-
эмнай, нүхэд, манай промышленностие хүг-
эдэ туйлагдаhан ехэ илалта, хүдэлмэришэд, ин-
нүүд, технигүүд, эрдэмтэдэй илалта мүн. (**Аль-
шалга**).

мышленностиимнай гол шухала hалбаринууд
аяа ехэ амжалта туйлаа. Жэшээ болгон хара
лурги абаад үзэе. 1965 ондо 86—91 миллион
булад хайлуулха гэжэ долоон жэлэй түсэбөөр
лагдаhанынь мэдэжэ. Бүри 1961 ондо 71 мил-
тонноhоо бага бэшэ гү, али 1960 онойхидо орхо-
үлүүтэй миллион тонно булад хайлуулагдаха
тухайлагдана. Хэрбээ 1961 ондо нэмэжэ хайлуу-
хаар түсэблэгдэhэн хэмжээнэй буладай жэл
абтадаг байгаа hаань, ондоогоор хэлэхэдэ жэ-
миллион тонно буладай хайлуулагдадаг бай-
аань, долоон жэлэй эсэс багта булад хайлуул-
—96 миллион тонно хүрэтэр дээшэлхэ байна.
долоон жэлэй түрүүшын гурбан жэлэйхидэ
р булад хайлуулгын саашадаашье иимэ габ-
түргэнөөр дээшэлээ hаань, 1965 ондо 100—102
лон тонно булад хайлуулагдаха ёhотой байна.
омикоёо хүгжөөхэ ямар ехэ арга боломжо ма-
бииб гэжэ энэ жэшээ харуулна.

н хүдөө ажахыешье хүгжөөлгэдэ горьтой ам-
туйлагданхай. КПСС-эй ЦК-гэй 1953 оной
өрьда болоhон Пленумhээ хойшо үнгэрhэн саг
манай партиин, бүхы совет арадай хэhэн хүдэл-
ехэ аша үрэтэй байгаа.

өөнэй байдалые 1953 онойхитой сасуул-
бүхы hалбаринууд горьтойгоор урган хүгжөө.
дөө ажахын продуктнуудай абтаhан, худалдаг-
к хэмжээн тухай ЦСУ-гэй баримтануудые ха-
ам.

	1953 он	1960 он	1960 он 1953 онойхидо проц.
таба:			
hо тарыан—миллиард пүүд	5,0	8,1	161
рай свёкло—миллион тонно	23,2	56,9	246
—миллион тонно	3,4	6,4	185
н сэсэг—миллион тонно	2,6	3,8	146
ін—үүсэлэгдээд байхадань			
иллион тонно	5,8	8,7	150
—миллион тонно	36,5	61,5	169
он—мянган тонно	497	848	171
далдан абтаба:			
hо тарыан—миллион пүүд	1.899	2.852	150
рай свёкло—миллион тонно	22,9	48,4	211
н сэсэг—миллион тонно	1,8	2,3	126
ок—миллион тонно	3,9	4,4	113
абха—миллион тонно	5,4	7,1	131
ь—миллион тонно	2,5	5,1	206
н—амидын шэгнүүрээр			
иллион тонно	3,6	7,9	219
мүн hүнэй зүйлнүүдые			
дэ оруулжа тоолоходо—			
иллион тонно	10,6	26,3	247
гэн—миллиард хэhэг	2,6	6,5	248
он—мянган тонно	197	357	182

рбээ хэдэн жэлэй тоо баримтануудые абабал,
бүри дээшээ байха юм.

варна ороohо таряа абалга hүүлэй табан жэлэй
ада 1953 онойхитой сасуулбал дунда зэргээр 1
иард пүүдhээ үлүүгээр ехэ болоо. Мүн 2,5 да-
шахуу ехээр hүн, хоёр үлүүтэй дахин ехэ мяхан
лдагдан абтаа.

удөө ажахыдамнай амжалтануud бии, амжалта-
тай ехэшье байна гэжэ таагар харанат.

Манай орон хэзээшье урдань хүдөө ажахынгаа үйлэдбэрилие hүүлэй долоон жэлэйхидэл адли иимэ хурдан түргэнөөр хүгжөөгөөгүй юм.

1953 оной сентябрьда болоhон КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй үеынхидэ орходоо тад ондоо эрхэ байдалда мүнөө бидэнэр хүдөө ажахын хүгжэлтын зорилгонуудые зүбшэн хэлсэнэбди, дутуу дунданууднь шүүмжэлнэбди. Тиихэ үедэ хүдөө ажахымнай бүхы hалбаринууд нилээд ехээр гээгдэжэ ябаа бэлэй. Советскэ Союзай хүдөө ажахыда ехэ ядарал болоhон дээрэhээнь хүдөө ажахын дутуу дунданууд шүүмжэлэгдэжэ байна гэжэ тэрэ үедэ дайсад хашхаралдаа hэн. Мүнөө байдал тад ондоо болоо. Социалистическэ экономикын орьёлмо түргэнөөр хүгжэжэ байгаа эрхэ байдалда, арадаймнай ажахын бүхы hалбаринуудта ехэ амжалтануудай туйлагдаад байhан эрхэ байдалда бидэнэр дутуу дунданууда шүүмжэлэн элирхэйлжэ байнабди.

Ороноймнай хүдөө ажахы мүн лэ ехэ амжалта туйлаа гэжэ дээрэ хэлэгдээ hэн. Гэбэшье хүдөө ажахымнай промышленностьдал адли бушуу түргэнөөр хүгжэнэгүй, манай индустриин габшагай түргэн хүгжэлтэhөө, хүн зоноймнай эрилтэ хэрэглэмжэhээ хожомдоно, тэдэниие хүсэнэгүй гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Сагай уларилай нилээд муу байhан дээрэhээ долоон жэлэй түрүүшын хоёр жэлынь хүдөө ажахыда таагүй байгаа гэжэ мүн лэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

hүүлэй хоёр жэлэй туршадашье хүдөө ажахын продуктнуудые зарим тэды ехээр абадаг болоошье hаамнай, энэ ургалта бидэнэрые хангахагүй байна. Юундэб гэхэдэ, арад зоноймнай улам ехэ боложо байгаа хэрэглэмжэдэнь тэрэ тааранагүй бшуу. Харин тиихэдэ зарим продуктнуудые абалга долоон жэлэй түсэбэй даалгабринуудhаа нилээд доогуур байна. Гэхэ зуура хүрэхэ хэмжээндээ хүрөөбди гэжэ hанаад, зарим хүтэлбэрилэгшэд hанаагаа амаршанхай, харин нүгөө зарим хүтэлбэрилэгшэд бии байhанамжалтануудтаа дашууржа гутадагшье байна.

hүүлэй жэлнүүдэй туршада манай ороной эрхэ байдал хубилаа, хүдөө ажахые урданайхиhаа ондоошогоор, бүри түргэнөөр хүгжөөхымнай эрхэ байдал эринэ гэжэ, нүхэд, бидэнэр мартаха ёhогүйбди.

Ехэ амжалтануудай туйлагдаашье hаа, хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ асуудалнууд юундэ иимэ хурсаар мүнөө боложо байгаа ЦК-гэй Пленум дээрэ табигданаб?

Энэ асуудалда харюусахын тулада hүүлэй жэлнүүдтэ орон доторнай ямар хубилалтануud болооб гэжэ тобшо тэдыгээршье hаань хөөрэжэ үгэхэ ёhотой болоно. Нэн түрүүндэ юун бэ гэхэдэ, hүүлэй табан жэлдэ хүн зомнай 18 миллионhоо үлүүгээр олошороо. Тэрэ тоодо городой зон 17 миллион гаран хүнөөр олон болоо. Ажалша арадаймнай байдал hайжараа, салин хүлhэн, илангаяа бага салин абадаг хүдэлмэришэд, алба хаагшадайхи ехэ болоо. Тиигэжэ хүн зондомнай хүдөө ажахын продуктнуудай урданайхиhаа ехээр хэрэгтэй болодог болоhониинь ойлгогдоно.

hүүлэй табан жэлэй туршада ажалшадаймнай олзо доход тухай зарим тэды баримтануud гэхэдэ нимэ (жэлэй туршада, шэнэ мүнгөөр абтана):

салин хүлhэнэй фондын ургахада—17,1 миллиард түхэриг;
налогуудай доошолходо—870 миллион түхэриг;
урьhаламжануудые болюулhанhаа гарахан олзо —2,2 миллиард түхэриг;
пенси түлэлгын ехэ болоходо—4 миллиард түхэриг.

Табан жэлэй туршада ажалшадаймнай олзо доход шэнэ мүнгөөр нэгэ жэл дээрэ абаад үзэхэдэ, 24 миллиард 200 миллион түхэригөөр ехэ болоhон байна. Теэд олзо доходойнгоо ехэ болоо хадань, арад зомнай мяха, hү, тоhо болон бусад продуктнуудые ехээр худалдан абадаг болоо ааб даа.

Колхознигуудайшье олзо доход дээшэлээ. 1959 ондо колхознигууд колхозуудта хүдэлhэнэйнгөө түлөө 1955 онойхидо орходоо 2 миллиард 300 миллион түхэригөөр ехэ мүнгэ абаhан байна. Тэрээнhээ гадна, хүдөө ажахын машинануудые, запасной частьнуудые худалдаха сэнгые доошолуулха тухай hая абтаhан шиидхэбэриин бэелүүлэгдээд байхада, колхозууд нэгэ жэлэй туршада шэнэ мүнгөөр 887 миллион түхэриг арьбалха юм. Энэ мүнгэн зөөриин зариманиинь техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ худалдан абаха хэрэгтэ зорюулагдаха, харин нүгөө зариманиинь хэрэглэмжын эд бараа абаха хэрэг ашаглагдаха байна.

Бодото салин хүлhэн саашадаашье дээшэлхэ, гиимэhээ хүн зондомнай бүри ехэ эдихэ хоол, арад зоной хэрэглэдэг эд бараан хэрэгтэй болохо юм. Энэнь манай политикада тон тааралдана.

Ушар иимэhээ бидэнэр арад зонойнгоо улам түргэнөөр ургажа байгаа хэрэглэмжые саг үргэлжэ хангажа байхаар болоторнь экономикоёо али бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ ёhотойбди. Тиигээгүй hаамнай хүнүүдэй худалдан абаха шадалай ба тэдэнэй эрилтые хангаха арга боломжын хоорондо алгасал гаража болохо, энэнь аюултай хойшолонгуудтай байха.

Хүдөө ажахын продуктнууд мүнөө ехээр абтадаг болоо гээд hанаагаа амаршаха бэшэ, харин саашадаа юун болохоб гэжэ элеэр мэдэхэ, тиигээд хүдөө ажахынгаа бүхы hалбаринуудта үйлэдбэрилгын ургалтые саашадань улам ехэ болгохын тулада мүн лэ бэлэдхэхэ ёhотойбди.

hүүлэй үедэ болоhон хубилалтаhаа, мүн бодото салин хүлhэнэй ургалтаhаа дулдыдажа, орон доторнай эдихэ юумэн, түбхын түрүүндэ мяхан, тоhон, hүн эрид ехэ хэрэгтэй болобо.

Промышленностиин хүдэлмэришэдэй зарим бүлэнүүдэй бюджедые түүбэрилжэ шалгаhанай ёhоор, дээрэ дурсагдаhан продуктнуудые зургаан жэлэй туршада хүн бүхэн иимэ хэмжээтэй ехээр хэрэглэдэг болоо (килограммаар, жэлэй туршада):

	1953 он	1959 он	1959 он 1953 онойхидо проц.
мяхан	38	54	142
малай тоhон	4,7	6,4	135
hүн, hүнэй бусад зүйлнүүд	88	154	174

Хүн зоноймнай эдеэ хоол улам ехээр хэрэглэдэг боложо байhандань бидэнэр баярланабди. Энэмнай хүсэндөө ороод байhан социализм ха юм даа. Совет засаг ажалшадта гансал политическэ эрхэ сүлөө олгоо бэшэ, харин эдлэл хэрэглэлэй талаар айхабтар ехэ аша олгоо гэжэ энэ ушар эли тодоор гэршэлгэ. Арад зоноймнгоо байдалай шууд hайжаржа байгаа хадань, бидэнэр хүдөө ажахын үйлэдбэрилгын хүгжэлтын асуудалнуудта үдэр бүхэндэ онсо анхарал хандуулжа байха зэргэтэйбди.

Эдеэ хоолой, арад зоной хэрэглэдэг эдлэл хэрэгсэлэй талаар хүн зоноймнгоо улам ургажа байгаа эрилтыень хүсэд дүүрэнээр хангаха, үйлэдбэрилгые эрилтэ хэрэглэмжэhээ хододоо булюу байдаг болгохо шухала.

Ушар иимэhээ хүдөө ажахые хүгжөөхэ тухай асуудалнууд манай партиин анхаралда хододоо байха ёhотой. hайнаар хүгжэнги хүдөө ажахыгүйгөөр, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэг болгонгүйгөөр социалистическэ экономикоёо хүгжөөн бадаруулжа шадагдахагүй.

Хүдөө ажахые эрид шууд дэбжээхын түлөө тэмсэл хадаа коммунистическэ общество байгуулха шухалыь шухала эрхэ нүхэсэл мүн, энэмнай үнэхөөрөөл бүгэдэ арадай хэрэг гээшэ. Хүндэ промышленность байгуулангүйгөөр, ороноо электрификацилангүйгөөр социализм, коммунизм байгуулжа болохогүй гэжэ бүхы коммунистнууд, бүхы советскэ хүнүүд ойлгоно. Арад зондоо хэрэгтэй соонь хүрэхэ элбэг дэлбэг продуктнуудые үгэжэ шадаха, hайнаар хүгжэнги хүдөө ажахыгүйгөөр коммунизм байгуулхын аргагүй гэжэ мүн лэ бүгэдөөрөө ойлгохо ёhотой.

Коммунизм гээшэмнай, ойлгосотой тодоор хэлэхэ болоо hаа, юун гээшэб гэхэдэ, ажалшадта, хүн бүхэндэ эрхим hайн ажабайдал олгохо хэрэг ха юм даа. Энэмнай хүн бүхэнэй оюун бэлигэйнгээ зэргээр хүдэлхэ, хүн бүхэндэ хэрэглэмжынь зэргээр үгэхэ гэhэн общество гээшэ. Теэд угаа ехээр хүгжэнги промышленность, угаа ехээр хүгжэнги хүдөө ажахыгүй hаа, хүн бүхэмнай яагаад оюун бэлигэйнгээ зэргээр хүдэлхэб, яагаад хэрэгтэй соогоо абаха гээшэб?

Бүхы ажалшадайнгаа hайн hайханаар ажаhуудаг болохын тулада элбэг дэлбэг эдеэ хоолтой, хубсаhа хунар, гэр байратай болохо ёhотойбди, хүнүүдэй оюун ухаанай эрилтые хангахын тулада шухала хэрэгтэй бүхы юумэгүүд—ном, театр, кино байха ёhотой. Эгээл тиимэhээ промышленностьмнайшье, хүдөө ажахымнайшье габшагай түргэнөөр хүгжөөгдэхэ, ажабайдалhаа гээгдэхэгүй ёhотой.

Хүдөө ажахымнай промышленностьдал адли, мүн хүн зоной хэрэглэмжын ургалтадал адли бушуу түргэнөөр хүгжөөгдэнэгүй гэжэ хараадаа абаад байхадаа, урда тээнь хэжэ шадаагүй юумэеэ бэелүүлхын тулада хэмжээнүүдые абаха, тиигээд долоон жэлэй үлэhэн табан жэлэй туршада хүдөө ажахыгаа урданайхида орходоо hураггүй түргэнөөр хүгжөөхэ шухала байна. Энэ зорилгые бэелүүлхын тулада хүдөө ажахын хэрэглэмжэдэ hомологдоhон мүнгэ зөөриие нилээд ехээр дээшэлүүлхэ хэрэг гарана. Тиигэбэлнай сагай уларилай ямаршье байгаа hаань, хүдөө ажахыhаа хэрэгтэй соогоо эдеэ хоол оруулжа байха аргатай болохо бшуубди. Мүнөө манда энэ зорилго бэелүүлхэ арга боломжо бии.

Совет засагай тогтоод байhан түрүүшын үедэ, түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ бидэнэр түбхын түрүүндэ хүндэ индустри байгуулха, үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ гэжэ байха шадалаараа оролдоhон байгаабди. Бидэгэр бүхы юумэндэ алмалта хэдэг, В. И. Ленинэй хэлэhэнэй ёhоор, үнгэрхэдөө hургуулинуудташье алмалта хэдэг байгаабди. Богонихон болзор соо хүндэ промышленность байгуулхын тулада тиигэдэг байгаабди. Харин хүндэ промышленность гээшэмнай, хэнэйшье мэдэhээр, бүхы арадай ажахын үндэhэ hуури, ороноймгоо бэеэ хамгаалха шадалые бэхижүүлхэ үндэhэ hуури мүн ха юм даа. Түргэнөөр гээгдэлhээ гаража, ажахыгаа hэргээн бодхоохо, тэрэнээ хүгжөөхэ, ороноймгоо бэеэ хамгаалха шадалые бэхижүүлжэ, империалистнуудта харюу үгэжэ шадахаар болохын туладал бидэ тиигэдэг байгаабди.

Маанадта дайсан харшаар хандадаг капиталистическэ гүрэнүүдээр хүреэлэгдэhэн орон соо бидэгэр социализм байгуулаабди. Эдэ гүрэнүүд ори ганса социалистическэ гүрэнние—Советүүдэй Ороние үгы хэхэ гэжэ эрмэлзэдэг байгаа. Энэ капиталистическэ хүреэлэлгэ соohоо амиды мэндэ гарахын тулада, социалистическэ гүрэнөө дайсадта үгы хүүлхэгүйн тулада бидэнэр хүндэ промышленность бии болгохо хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулhан байнабди.

Мүнөө байдал тад ондоо болоhой. Манай Совет орон мүнөө үеын хүсэн түгэс промышленность байгуулаа. Промышленна үйлэдбэрилгын талаар манай орон дэлхэй дээрэ хоёрдохи hуури эзэлжэ, манда хэрэгтэй бүхы юумые бүтээн гаргажа шадаха болоhой. Манай экономико түлэг дундаа hалбаран бадаржа, габшагай түргэнөөр хүгжэжэ байна. Совет ороной бэеэ хамгаалха шадалынь найдамтай, манда добтолоод ороhон ямаршье дайсаниие бидэнэр үй бута сохихо шадалтайбди. Мүн мүнөө Советскэ Союзай ори ганса социалистическэ орон бэшэ болоhон ушарhаа манай байдалнай урданайхида орходоо hураггүй бата болонхой. Манай орontой хамта социалистическэ лагерь дабшалсана. Энэ лагерь хүн түрэлтэнэй гурбанhаа үлүү хубниегь нэгэдүүлнэ, тиихэдэ хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байгаа хүсэн түгэс экономикотой юм.

Арад зоноймгоо хэрэглэмжые хангаха талаар манай арга боломжонууд мүнөө hураггүй ехэ болоо. Ороноймгоо экономикые, тэрэнэй бэеэ хамгаалха шадалые бэхижүүлхын тулада Совет засагай түрүүшын жэлнүүдтэ, түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ хүдэлмэришэн анги, таряашад болон ажалша интеллигенциимнай, арадай хэлсэдэг ёhоор, бүhэеэ шанга татажа ябаха ёhотой байдаг hаань, мүнөө манай орон хүн зоноймгоо эдлэл хэрэглэлэйшье, оюун ухаанайшье эрилтэ хэрэглэмжые улам дүүрэнээр хангаха арга боломжотой болонхой.

Долоон жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй туршада шэнэ мүнгөөр тоолоходо промышленностьмнай түсэбhөө гадуур 11 миллиард 300 миллион түхэригэй продукци үлүү ехээр бүтээн гаргаа гэжэ би хэлээ hэм. Энээнэй ашаар бидэнэр арад зоной үргэн хэрэглэмжын эд бараа бүри ехээр бүтээн гаргаха хэрэгтэ, арадай ажана байдалые hайжаруулха талаар хүдэлдэг hалбаринуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ долоон жэлэй түсэбөөр хараалагдаhан дээрэ мүнгэн зөөри нэмэжэ hомолхо аргатай болообди. Иимэ тоо баримтануудые жэшээ болгожо дурдая. Долоон жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй туршада город болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудта 165 миллион дүрбэлжэн метрhээ үлүү гү, али 4 миллион 600 мянган квартира баригдаа. Хүдөө нютагуудта колхознигууд болон хүдөөгэй интеллигенциэдэ жэлнүүд соо 1 миллион 400 мянга гаран гэрнүүдые баряа. Түсэбэй ёhоор 15,4 процент ехэ эд бараа хүн зондо худалдаха гэжэ хараалагдаhан hаа, 19,6 процент ехээр худалдагдаа.

Бидэнэр хүдөө ажахыгаа хүгжөөлгэдэ, мүн тэрэшэлэн хүдөө ажахые хангадаг промышленностьда hомологдоhон мүнгэн зөөриие долоон жэлэй түсэбөөр хараалагдаhан хэмжээндэ орходоо нилээд ехэ болгохо аргатайбди.

Советскэ Союз түүхэтэ хүгжэлтынгөө шэнэ шатада —коммунистическэ общество үргэн далайсатайгаар байгуулха шатада ороод байна.

Манай орон мүнөө айхабтар хүсэтэ индустритай, бэеэ хамгаалха түгэс шадалтай болонхой. Тиимэhээ промышленностиингаа саашанхи хүгжэлтэдэ, бэеэ хамгаалха шадалаа улам бэхижүүлгэдэ хохидол ушаруулангүйгөөр хүдөө ажахыгаа хүгжөөхэ хэрэгтэ, арад зоноймгоо хэрэглэмжын эд бараае бүри ехээр бүтээн гаргаха хэрэгтэ, совет арадай ажана байдалые улам улам hайжаруулха хэрэгтэ ехэ мүнгэ зөөри гаргашалха аргатай.

Иимэ хэмжээн абтаха ёhотой гэжэ арад зомнай хүлеэнэ, тиигээд улам ехээр ургажа байгаа эдлэл хэрэглэлэй, оюун ухаанай хэрэглэмжэгь хангагдаха ёhотой гэжэ хүлеэхэ ушартайшье юм. Мүнөө үеын эрхэ байдалда арад зоноймгоо улам ургажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжые хангахын тулада шухала хэрэгтэй бүхы хэмжээн абтаха ёhотой. Амин шухала энэ зорилгые шиидхэлгэдэ хүдөө ажахымнай ехэ үүргэ дүүргэхэ байна.

Би партиин XXI съездын шиидхэбэри тухай hануулхые хүсэнэб. Энээн тухай мүн Центральна Комитедэй элидхэлдэ хэлэгдэhэн байгаа. Энэнь юун бэ гэхэдэ, түсэбые үлүүлэн дүүргэhэнэй ашаар бии болохо мүнгэ зөөриие промышленность хүгжөөхэ хэрэгтэ, тэрэшэлэн үргэн хэрэглэмжын эд бараае бүри ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ зорюулха гэhэн шиидхэбэри hэн.

Бидэнэр хара металлурги, машина бүтээлгэ, хүндэ промышленностиин бүхы hалбаринуудые али болохоор хүгжөөхэ ёhотойбди. Юундэб гэхэдэ, тиигэнгүйгөөр урагшаа дабшахын аргагүй. Зүгөөр хүдөө ажахые, тэрэшэлэн хэрэглэмжын зүйлнүүдые бүтээдэг промышленностиие хүгжөөлгэдэ гээгдэл гаргажа болохогүй. Тиимэhээ хүндэ промышленностяа хүгжөөхэдөө партиин XXI съезд дээрэ абтаhан түсэб баримталха ёhотойбди. Харин долоон жэлэй түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэhэнэй ашаар нөөсэлэгдэhэн мүнгэ зөөриие хэрэглэмжын зүйлнүүдые бүтээдэг промышленность болон хүдөө ажахые саашадань улам ехээр хүгжөөлгэдэ зорюулха шухала. Энэ талаар тодорхой хэмжээнүүд абтаад байгаа юм.

Бүд нэхэлгын hалбари болон хэрэглэмжын хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг промышленностиин бусад hалбаринуудые хүгжөөлгэдэ нэмэжэ 25—30 миллиард түхэриг (хуушан сэнгээр) hомолхо тухай шиидхэбэриин нёдондо жэлдэ СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ абтаhан тухайнь таанад мэдэнэт.

Мүнөө энэмнай бага болоод байна гээшэ. Хүдөө ажахые hайжаруулхын тулада, хүдөө ажахын продуктнуудые абалгын арад зоной улам ургажа байгаа эрилтэ хэрэглэмжэhээ хододоо түрүүлжэ ябаха эрхэ нүхэсэл бии болгохын тулада капитальна hомолого нэмэжэ хэхэ хэрэгтэй болохо, тиигээд тэрээнээ химическэ үтэгжүүлгэ, хүдөө ажахын машинануудые бүтээхэ заводуудые барилгада, хүдөө ажа-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

хын бусад хэрэглэмжыень хангаха хэрэгтэ зорюулха ёһотой болоно.

Тиимэһээ хэрбээ долоон жэлэй эсэс багаар бидэлэрэй, жэшээнь, 86—91 миллион тонно булад, ондоогоор хэлэхэдэ түсэблэгдэһэн хэмжээндээ хүрэтэр булад бүтээн гаргадаг болоо һаамнай, энэмнай ехэ һайн гэшэ. Эдэ тоо баримтануд өөрынгөө асари ехэ хэмжээгээр коммунизмын дайсадые һүрдүүлээ, бүхы дэлхэйе гайхуулаа ха юм. **(Альга ташалга).**

Эдеэлжэ байхадаа эдихэ дуран хүрэдэг гэшые би ойлгоноб даа. Тиин мүнөө манай зарим пүхэлтэшье иимэ дуран хүрэбэ гэшэ ха, тэдэнэр үшөө ехэ металл орондоо үгэхэ ёһотойбди гэнэ. Хэрбээ арадай ажахын бусад һалбаринуудта хохидол ушаруулагдаагүй һаа, энэнь һайн эрмэлзэл гэшэ. Зүгөөр хэрбээ ехэ металл абтадаг байгаад, харин бусад һалбаринуудай гэгдэлдэ орожо, тэдэнэй ургалгада һаад тойбо татагдаха болоо һаань, жэшээнь, хилээмэн, тоһон болон бусад продуктнуудай багаар абтаха болоо һаань, энэмнай нэгэл талаараа хүгжэһэн ябадал болохо байна. Гүрэнэй баян һайн байдалынь металлай хэмжээгээршье, бусад баримтануударшье, жэшээнь, хүнэй абажа эдидэг эдеэ хоолой хэмжээгээр, оёмол хубсаһа хугарай хэмжээгээр — юрэ хүн бүхэнэй ажабандалда ушардаг бүхы хэрэглэмжын хэр зэргээр хангагдажа байһанай хэмжээгээр лэ тодорхойлогдодог гэжэ хододоо һанажа ябаха хэрэгтэй. Тиимэһээ нэгэл зүг тээшээ хаража шададаг камбалае дууряһанай хэрэггүй.

Хэрбээ бидэнэр, хүтэлбэрилэгшэд, оронойнгоо арадай ажахые хоорондонь тааруугүйгөөр саашадаа хүгжөөхэ болоо һаа, арадайнгаа этигэл найдабарие харюулхагүйбди. Алад холые урагшаа хаража, бүхы экономикынгоо, соёл культурынгаа саашанхи хүгжэлтые зүбөөр ударидагты гэһэн эрилтэ арад зомнай манай үмэнэ табина бшуу. **(Альга ташалга).**

Тиимэһээ экономикынгоо хүгжэлтэдэ тааруугүй байдал гаргахагүйн тулада энэ тэрэ юумэндэ бү дашуурая. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудые адли тэгшээр хүгжөөхэ, хүдөө ажахыгаа гээгдэлдэ оруулхагүй шухала. Хэрэглэмжын зүйлнүүдые болон хүдөө ажахын продуктнуудые абалга арад зоной улам ургажа байгаа хэрэглэмжэһээ хододоо түрүүлжэ ябаха ёһотой. Энэнь үшөө юундэ шухалаб гэхэдэ, долоон жэлэй түсэбэй дүүргэгдэжэ, ажалшадаймнай байдалай улам һайжарха тудам продуктнууд бүри ехээр хэрэгтэй болохо бшуу.

Гэбэшье хүндэ промышленностьгүйгөөр, металлургигүйгөөр, химигүйгөөр, электрификацигүйгөөр хүдөө ажахыгаа хүсэтэ ехээр дэбжээхын аргагүй. Хүндэ индустри гээшэмнай үйлэдбэрилгын хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргадаг ха юм. Тэрэнээ саашадань хүгжөөнгүйгөөр бидэнэр арадай ажахын бүхы һалбаринуудта, тэрэ тоодо хүдөө ажахыдашье ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ зорилго шиидхэжэ шадахагүйбди. Харин энээнһээ уламжалан, эдеэ хоолоо элбэг дэлбэг болгожо шадахагүй байнабди. Эндэ үгэ хэлэһэн шүхэд энээнние ехэ һайнаар харуулаа. Хүдөө ажахын машина, тракторнуудые бүри олоор бүтээн гаргаха, үнеэ һаадаг, юумэ тээдэг болон бусад машина, механизмуудые бүри ехээр бүтээн гаргаха шухала гэжэ эндэ шүхэд ехэ һайнаар хэлэһэн байна. Эдэ бүгэдэмнай металлаар бүтээгдэдэг. Тиимэһээ экономикынгоо бүхы һалбаринуудые тааруу зохидоор хүгжөөхэ ёһотойбди гэжэ би хэлэнэб.

Бүгэдэ маанадай гол зорилго хадаа коммунизм байгуулга гээшэ. Тиин коммунизм байгуулхын тулада арадай ажахын бүхы һалбаринуудые адли тэгшээр хүгжөөхэ, бата найдамтайгаар урагшаа дабшаха хэрэгтэй.

Манай орон эрхим һайн индустритай, бээ хамгаалха түгэс шадалтай болонхой гэжэ советскэ хүнүүд омогорходог. Таанадые һүрдүүлхэбди гэжэ империалистнуудай занажа зангажа байгаашье һаань, бидэнэр мүнөө экономикоёо хэрэгтэй шэдэлээрнь хүгжөөжэ шадахабди. Тиин арад зонойнгоо улам ургажа байгаа хэрэглэмжые бүри дүүрэнээр хангахабди. Империалистнууд манай хүсэтэйе мэдэдэг, дайн дажар жүрөөдэгшэдые шархяа хататарынь һүрдүүлхэ шадалтайемнай империалистнууд мэдэнэл! **(Альга ташалга).**

Сагай уларилай тогтуурригүй байдалһаа дулдыдахагүйгөөр хүдөө ажахыгаа эрхилхэ эдэ байдал бин болгохо гэһэн зорилго хүдөө ажахыгаа хүгжөөлгэдэ нэмэлтэ мүнгэ зөөри һомолходоо бидэнэр урдаа табиха ёһотойбди. Сагай уларилай ямаршье байгаа һаань, арад зоной хэрэглэмжые хангахада элбэг хүрэхэ продуктын жэл бүри абтадаг байхаар хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэгдэхэ ёһотой.

Энээнние бодото дээрэнь хайшан гэжэ бэелүүлхэб? Мүнөө дээрээ сагай уларилые мэдэлдээ оруулжа шадаадүй сагтамнай баяр ургаса абаха эгээл найдамтай арга гэшэ, манай һанахада, ирригаци — олон миллион гектар газарые ушаха, шиг нойтотой болгохо хэрэг болоно. Ирригаци шухала юм гү, али мелиорацинь дээрэ гү гэһэн асуудал табигдажа болохо. Түбхын түрүүндэ ирригаци хэрэгтэй гэжэ һананаб. Газараа ушалһанайнгаа ашаар урда зүгтэхи баян ехэ дайдые ашаглаха аргатай болохобди. Тэндэмнай наранай элшэ шанга аад, шиг нойтон дутамаг. Шэнэ газар ашаглаһанайнгаа ашаар бидэнэр оронойнгоо зүүн нютагуудтахи олон миллион гектар газар ашагладаг болообди. Харин газар ушалһанай ашаар Дунда Азиин, Россин Федерацинин урда зүгэй, Украиныи, мүн Закавказиин республикануудта олон миллион гектар газар ашаглагдадаг болохо юм.

Мүн тэрэшэлэн мелиорациһаа арсахагүймнай ойлгосотой. Тиихэдээ дан ехэ мүнгэ зөөриин гаргагдахагүй зарим газарыел һайжаруулха ёһотой болоноб. Би намагуудые хатааха гэнэ бэшэб, харин намаглиг гү, али шиг ехэтэй газарые, нугануудые хатааха гэнэб. Энээн тухай нүхэдүүд эндэ хэлээһэн. Белоруссида, Латвида, Литвада, Эстонидо, Россин Федерацида, Украинада болон бусад республика, областнуудта иимэ газар ехэ. Хэр ехэ газар хатаажа һайжаруулхаб гэжэ тодорхойлходоо, экономическа арга боломжоёо хараада абаха ёһотойбди. Харин тиихэдэ ашаг олзо ехэтэй газарыль лэ түрүүшын ээлжээндэ һайжаруулагдаха ёһотой болоно.

Газар ушалха хүдэлмэрине үргэн ехэ хэмжээгээр ябуулха шухала. Газар ушалһанай ашаар бидэнэр хүдөө ажахын үнэтэ продуктнууд бологнио хлопок, барайгар, кукуруза гээшые манда хэрэгтэй хэмжээгээр ходоодоо абаха аргатай байхабди, мүн энэмнай мал ажалай продуктнуудые — мяха, һү, тоһо, нооһо шилээд ехээр абаха арга олгохо юм.

Бидэнэр ушалагдадаг газар дээрэһээ гэмэжэ 1—1,5 миллиард пүүд орооһо таряа, харин хэрэгтэй болоо һаань, тэрээнһээ ехыешье абажа шадахабди. Энэмнай юун болоноб гэхэдэ, ушалагдадаг газарһаа бидэнэр оронойнгоо хэрэглэмжые хангаха орооһо таряанай 30—40 процентыень хододоо абажа шадаха, ондоогоор хэлэхэдэ ган гасуур гэхэ мэтэ байгаалиин таагүй үзэгдэлнүүдһээ дулдыдангүй, ургаса абажа шадаха гээшэбди.

Иимэ газар манайда бии гү? Бии. Тиимэ газар хаанаб? Гаргаһан гаргашыемнай эгээл һайнаар харюулжа шадаха газартай нютагуудта ушалуурин хүдэлмэридэ мүнгэ зөөри гаргашалбалнай эгээл таатай байха гэжэ һанагдана.

Тиимэ нютагууд гэхэдэ: Дунда Ази, тэрэ тоодо Голодная степь гэдэг нютагай районууд, Россин Федерацинин урда нютагууд, Украиныи урда тала, Грузи, Азербайджан, Армени болоно.

Хүдөө ажахын продуктнуудые, илангаяа барайгар ехээр абаха һайн арга боломжо Алас Дурнада бии. Зүгөөр тэндэ газарые гол түлэб хатаан һайжаруулха хэрэгтэй болохо ха, юундэб гэхэдэ, тэндэхи нютагнай шиг ехэтэй. Тэрэ хүдэлмэриин түсэб зохёохо хэрэгтэй болохо. Полинуудай ушанда абтахагүйн тулада хаалтануудые бариха хэрэг гараха ха.

Ушалагдадаг газараа угаа ехээр үргэдхэхын тулада шэнэ газар ашаглахадаа гаргаашадал адли ехэ хүсэлэл оролдолго хэрэгтэй болохо гэжэ һайн ойлгохо ёһотойбди.

Энэ хэрэгтэ ехэ мүнгэнэй һомологдохо, саг ехэ гараха байһаниинь ойлгосотой. Газар дайда ушатха үргэн ехэ түсэб бэелүүлхын тулада манда табан жэл бэшэ, харин һураггүй ехэ саг хэрэгтэй болохо бээ. Бидэнэр тиимэ түсэб зохёожо, тэрээнээ һалан һандангүй бэелүүлхэ ёһотойбди. Мүнөө тиимэ түсэб зохёордожо байнхай.

Эгэ түсэбнай Волга, Днепр дээрэхи гидроэлектростанцинуудай барилгануудтай таһаршагүй холбоотойгоор бэелүүлэгдэхэ юм. Тиимэһээ энэнь газар ушалха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулхада зохид боложо үгэнэ. Волгын адагые, Днепрын адагые ашаглаха талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй. Мүн Дунайншье адагые ашаглахэ шухала гэжэ би хэлэхэ байнаб. Зүгөөр тэндэ хэхэ хүдэлмэреэ румын пүхэдтэеэ зүбшэн хөөрэлдэхэ ёһотой байһамнай ойлгосотой. Дунайн адагые ашаглаха гээшэ маанадташье, румынуудташье — али алиндамнайшье олзотой байха ха юм.

Украиныи урда зүгтэ ушалмаар ехэ таатай зохид газарнууд бии. Жэшээнь, Крымые абаад үзэе. Крымэй тала газарые бултыень ушалжа, элдэб ургамалнуудай үндэр ургаса тэндэһээ хуряажа болохо байна бшуу. Днепрын ушан хара далай тээшэ урдадаг. Бидэнэр Украинын урда талые, Крымые ушалха хэрэгтэ энэ ушые хэрэглэжэ шадаха байнабди. Тэрэ айхабтар һайн газартай, наратай дулаан нютаг юм. Оронойнмай урда зүгэй бусад нютагууд мүн иимэл таатай зохид байдалтай.

Газар ушалха хэрэгые бэелүүлхын тулада оронойнгоо элдэб нютагуудта гидротехническэ шэнэ олон барилганууды, жэшээнь, Нурекскэ ГЭС бодхоохо ёһотойбди. Бидэнэр ороноо, тэрэнэйнгээ аргагүй баялиг арга боломжые үшөөл мууса мэдэнэбди гэжэ би энээнтэй дашарамдуулан хэлэхэ байнаб. Хэрбээ ороноо һайн мэдэдэг һаа, бидэнэр түрүүн Сибирь руу орохогүй, харин Нуректэ, мүн Дунда Азида бусад гидроэлектростанцинуудые барилгада мүнгэ зөөреэ тэн түрүүндэ үнэ хада зорюулха ёһотой байгаабди. Тэдэ нютагуудташье гидроэлектростанцинуудые бариха ёһотойбди, зүгөөр удаадахи ээлжээндэ барихабди.

Жэшээнь, Братска гидроэлектростанци абаад үзэе. Бидэнэр тэрэнние һаяар барижа дүүргэхэбди. Теэд энэ станциин гаргаха электроэнергиие хэрэглэхэ хүсэн тэрэ шадарынь мүнөө үгы юм. Энэ станциин баригдаад байхада, тэндэ модо болбосоруулха, химическэ, алюминиин заводуудые бариха арга олдохо. Теэд эдэ бүгэдые Узбекистандашье, Таджикистандашье хэжэ болохо байгаа бшуу. Тиигээдшье эндэмнай сагайншье уларил һураггүй һайн гээшэ ааб даа. Узбекистан, Таджикистанда гидроэлектростанцинуудые барихатаяа хамта тэндэ алюминиин промышленность хүгжөөжэ болохо байгаа. Юугдэб гэхэдэ, энэ промышленностиин хэрэглэдэг түүхэй эд тэндэмнай бии. Мүн тэндэ хулһа хэрэглэхэ целлюлозно завод барижа болохо юм. Ушарынь үзэгдөөгүй үдхэн хулһан шугыгууд тэндэ бии. Эдэ бүгэдэһөө гадна, бидэнэр тэндэ ушалагдадаг хоёр гү, али гурба миллион гектар газартай болохо һэмди.

Туркменистан, Таджикистан болон Узбекистанда ушалагдадаг иимэ ехэ газартай байгаа һаа, юу хэжэ болохо байгааб гэжэ таанад бодоод узыт! Гурбан миллион гектар ушалагдадаг газарта барайгар тарибал, эндэһээмнай (гектар бүриһөө 50 центнер ургасын гарахада) 900 миллион гаран пүүд барайгар абажа болохо бшуу. Эндэхи нютагуудай түрүү барайгаршад ямар ехэ амжалта туйланаб, харыт. Тэдэнэр гектар бүриһөө 73, үнгэрхэдөө 80 центнер барайгар абажа байнал. Теэд бүхы юумэн нэгэ доро ухаанда ороод орхидоггүй ха юм даа. Саашадаа хүгжэлтэмнай ямар байха ёһотойб гэжэ, мүн гидроэлектростанцинуудай барилгада мүнгэ зөөреэ түрүүшын ээлжээндэ һомолхо гэжэ мүнөө хожомдожошье һаань ойлгоһомнай болоо гээшэ ааб даа.

Сталинград болон Куйбышевай шадар ушалуурин барилга хэхэ гээшэ ехэ удхашанартай байха юм. Тиихэлэ Печора, Вычегда гэжэ хойто мүрэнүүдэй ушые Камаар дамжуулаг, Волга руу яажа оруулха тухай асуудал хараад үзэе. Энэмнай, нүхэд, асари ехэ зорилго даа. Энэ хэрэг шэнжэлһэн, мүнөө нүгшэһэн манай алдарта эрдэмтэ, барилгаша Сергей Яковлевич Жук намда нэгэтэ элидхэхэдээ, Хойто Мүльһэтэ океанда шудхадаг эдэ мүрэнүүдэй ушые Каспиин далай руу дамжуулан оруулжа болохо гэжэ хэлээгшэ һэн. Энэ бодолые бэелүүлээд байхадаа, бидэнэр Кама болон Волга дээрэ баригдаһан электростанцинуудһаа Волгодохи гидроэлектростанциин үгэдэг хэмжээнэй ехэ электроэнерги нэмэжэ абаха аргатай байнабди. Волгын гидроэлектростанциин барилгада гүрэн 12 миллиард түхэриг гаргашалаа һэн гэжэ һанаг ёһотойт. Харин Печора Вычегда хоёрой ушые хэрэгтэй шэглэл руунь ябуулхын тулада тодхогдохо барилганууды үнэ сэнгынь, тухайлхада, 6—7 миллиард түхэриг болохо юм гэжэ мэргэжэлтэд тоолоо. Энэнь юуг гэһэн удхатайб гэхэдэ, мүнөө бии байгаа гидроэлектростанцинуудһаа, жэшээнь, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Волжско гидроэлектростанциһаа хоёр дахиг шахуу үнэгүй электрын элшэ абажа шадаха байнабди.

Газна иимэ барилганууды бодхоогоод байхадаа, Каспиин далайн ушые ехэ болгохо арга олдохо байгаа. Энэ далаймнай ушан ходо доороо орожол байна бшуу. Мүн ороной хойто зүгһөө урда зүг руу ошохо, экономическа талаараа ехэ ашаг олзотой замтай болохо байгаабди, тиигэжэ ой модоор баян хойто нютагуудһаа оронойнгоо урда зүг руу модо зөөхэ харгы нээхэ һэмди гэжэ хараада абаха хэрэгтэй. Энэ асуудалай шиидхэгдэбэл, бидэнэр ондоошье ашаг олзо олохо, жэшээнь, ушан замаар ябахада таатай зохид болохо. Юуб гэхэдэ, манай урда далайнууд Мүльһэтэ океантай холбогдохо байна бшуу.

Иимэ ехэ арга боломжо манай үмэнэ байнал даа. Мүнөө эдэ бүгэдые бэелүүлхэ аргатайбди. Тэндэ хэрэгтэй барилганууды бодхоохын тулада тиимэ ехэшье металл хэрэгтэй бэшэ юм. Юундэб гэхэдэ, тэндэ гол түлэб газарай ажал хэгдэхэ, тиигээд бетоной хүдэлмэри балайшье ехэ хэрэгтэй бэшэ юм. Мүнөө үсын техникэтэй манда газарай хэршье ехэ ажалһаа айлтагүй. **(Альга ташалга).**

Эдэ бүгэдые экономическашье, инженернэшье талаһаань һайншаг бодомжолжо үзэхөөр ааб даа.

Мүн Украиныи урда талада, Хойто Кавказай, Закавказиин нютагуудта ушалуурин системэ байгуулха ёһотойбди. Эдэ бүгэдэ эсуудалнуудые тон наряар шэнжэлжэ үзэхэ, инженернэ, экономическа талаһаань һайтар бодомжолон тоолохо хэрэгтэй гэжэ дабтан хэлэнүү.

Бусад ургамалнуудта орходоо экономическа талаараа эгээл ехэ ашаг олзотой ургамалнуудые ушалагдадаг газарта тариха хэрэгтэй.

Хлопок ургуулдаг нютагуудтахи ушалагдадаг газарта түбхын түрүүн хлопок тариха болоно. Хлопок гээшэмнай экономическа талаараа эгээл ашагтай ургамал шуу даа. Энэ ургамалые һайн мэдэхэ мэргэжэлтэд миниин гуйлтаар иимэ бодомжолгонуудые хэжэ үгөө.

Гектар бүриһөө 20 центнер түүхэй хлопогой гарадаг һаа, иимэ юумэ бүтээжэ болохо:

бүд — 4 мянга 840 метр,
хлопогой тоһон — 172 килограмм,
жмых — 452 килограмм,
өөхэн мылэ — 30 килограмм,
линта (хлопогой хөөбэр) — 70 килограмм,
тарилгын үрэһэн — 160 килограмм.

Гектар бүхэнһөө абтаһан продукциие борлуулаад байхада, шэнэ мүнгөөр 4540 түхэриг олзо доход орохо юм. Харин түүхэй хлопок болон тэрэннһээ гарадаг продукци бүтээлгэдэ 1762 түхэриг бүхы дээрээ гаргашалагдаха байна. Тиихэлээрээ, гектар бүхэнһөө шэнэ мүнгөөр 2778 түхэригэй гү, али хуушан мүнгөөр 27 мянга 780 түхэригэй сэбэр олзо орохо болоно.

Теэд түрүү колхозууд гектар бүриһөө 20 бэшэ, харин 40 центнер хлопок хуряажа абана ха юм. Гектарһаа 40 центнер хлопок ургуулха гээшэмнай юун бэ? Энэмнай бүхы дээрээ хоёр дахин ехые хуряаха болоно, харин продукцяа борлуулжа абаһан доходынь шэнэ мүнгөөр 9.080 түхэриг болохо байна. Хлопок ургуулха, тэрэнэй продукциие болбосоруулха хэрэгтэ гаргашалагдаха бүхы мүнгэниинь 3524 түхэриг болоно. Нэгэ гектарһаа шэнэ мүнгөөр 5556 түхэриг гү, али хуушан мүнгөөр 55560 түхэриг сэбэр олзо орохо байна.

Эндэ хэлэгшэдээ үшөө нэгэ иимэ зүйл нэмэхэ болоноб: гектарһаа 40 центнер хлопок ургуулһан ажахы 904 килограмм жмых абаха — энэнь 960 тэжээлэй единицэ гү, али 10 центнер шахуу овёс гээшэ. Энэ жмыхые малда эдюулхэдээ, 820 килограмм һү гү, али 2 центнер мяха абажа болохо юм.

Эгээл иимэһээ «хлопогнайл!» гэлдэнэ ха юмбибди. **(Альга ташалга).**

Түбхын түрүүндэ узбегууд, таджик, киргизүүд, туркменүүд болон хлопок ургуулагша бусад альга ташалдана ха юм. Теэд, нүхэд, энэмнай нютагайнгаа тала барин ябадал бэшэ, харин ушар хэрэгые һайн ойлгожо, ушалагдадаг газарта хлопок ехээр ургуулхын түлөө оролдоходоо гүрэн түрын ёһоор хэрэгтээ хандана гээшэ. **(Альга ташалга).**

Газар ушалха гээшэ таряашадай үни холын хүсэл бодол юм. Мүнөө энэ хүсэлынь бэелүүлэгдэжэ байна. Ушалагдадаг газарай талмайе ургэдхэхэ арга боломжо мүнөө хэмжээлэшэгүй ехэ болонхой. Урдань бидэ газар ушалхадаа, ушые урдаха тээшэнь заладаг байгаабди. Мүнөө үеын техникэ болон наукын ехэ хүгжэнги байхадань, бидэнэр ушалагдадаг газарай ушанай урдалгаһаа дулдыдахагүйбди. Хүсэтэ насосуудые табижа болохо, электрын элшэ хэрэглэжэ, эрхим һайн газарые ушалхын тулада ушаяа хэрэгтэй соонь дээшэнь үргэжэ болохо байна. Газар ушалагшад болон экономистнуудай даб дээрэ бодожо үзэһэнэй ёһоор, энэнь ушые зүндэнь урадхуулһанда орходоо үнэгүйшье болохо байна.

Газар ушалалга хадаа хүдөө ажахые урда һаа ашаг олзо ехэтэйгээр эрхилхэ хэрэгтэ шэ, хам хэхэ арга манда олгохо. Газар ушалха программа хадаа хойшодоо тон ехэ ашагтай юм.

Дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ хүн зоной багтахлихо аюул хүн түрэлтэнэй үмэнэ тохёолдобо буржуазна экономистнууд хэлэдэг. Хүнүүд хоолоор хангажа болохо гэжэ тэдэнэр ойлгогү, али зорюута хазагайруулдаг, тиимэ арга жые тоодоггүй юм гү. Хэрбээ наука техникые талалтануудые зүбөөр хэрэглэбэл, эдеэ хоолодуктнуудые абаха арга боломжо хизааргүй шуу.

Жэшээнь, Индние абая. Энэ орон зондоо хүрэхэ эдеэ хоол бүтээн гаргаха аргагүй. Юундэ, экономическа талаараа гээгдэнги, гадна корнууд тэрэ ороние дээрмэдэн, экономическэ жэлтын талаар аргагүй ехэ гээгдэлдэ оруулгаа. Хэрбээ тэрээндэ электроэнерги, насос үгөөд, трубопроводуудые бодхоогоо һаа, ушые тэй соонь дээшэнь үргэжэ, газар ушалжа байна. Индидэмнай ушан гээшэ аргагүй ехэ даа. Хэрбээ тэрэ ушые һайнаар хэрэглэбэл, гандажа байһан олон миллион гектар газар лагдадаг болгожо, ехэ ургаса абажа болохо.

Ази, Африкын орон бүхэндэ тиимэ ха юм хаа хаанагүй эдеэ хоолой продуктнуудые соонь абажа болохо байна. Тиимэһээ энэ багтахаа болихомнай гэжэ айнгүйгөөр хүн нэй һуужа байхадань болохо гээшэ. **(Хүхюу болоно. Альга ташалга).**

Харин манай орондо тиимэ асуудал гарахаха юм даа. Бидэнэр үнэхөөрөөл дууһашагүй га боломжотойбди. Мүнөөдөө ороноймнай совхозууд гектарһаа дунда зэргээр 10—11 ургаса абана. Хэрбээ хэрэгтэй соонь минеүтэгжүүлгээр хангаа һаамнай, мүн лэ тиимэ нэй талмайһаа 25—30 центнер ургаса абтахаа куруза гээшэмнай ямар асари ехэ арга болом гээшэб! Алдарта кукурузашад — Марк Оз Пенчо Пенчев болон бусад ямар үндэр ургаса даг һөм, һаныт. Эдеэ хоолой продуктнуудые дэлбэгээр абаха хараа замууд иимэ бшуу.

Газар ушалха программа зохёохотоёо хамта минеральна үтэгжүүлгэ болон бусад химическэ суудые — гербицид, мочевинэ, бактеритэ үтэг болон бусад ондоо шухала химическэ зүдые бүтээн гаргаха түсэб зохёохо шухала.

Мүн тэрэшэлэн хурдан түргэн ябадалтай тракторнуудые, тэдээндэ хэрэгтэй багажа зүдые бүтээн гаргаха хэрэг эмхидхэхэ, комбболон хүдөө ажахын бусад машинануудые ололэдбэрилэн гаргадаг болохо ёһотойбди.

Нүхэд! Би хожом хойшодоо бэелүүлэгдэхэ далнууд тухай хэлээб. **Зүгөөр мүнөө гол шуюуб гэхэдэ, ороонһо таряа, техническэургамяха, һү болон бусад продуктнуудые бүри жэлдэ, мүн ойрын жэлнүүдтэ эрид ехээр абалохын тулада бии байһан арга боломжоёо хэ шухала.** Хожом хойшодоо бүтэхэ гоё хараа замууд тухай арад зондоо хэлээд лэ болохогүй. Бүри мүнөө хүн зондоо хүсэд хүрмяха болон бусад продуктнуудтай болохын оролдохо ёһотойбди. Гоё гоёор хөөрөөд, хараа мууд тухайгаа бодоод, эдэ хараа замуудаа дээрэнь бэелүүлхын тулада ямаршье шухала хэгүй һаа — энэмнай маниловщина гээшэ.

Энэ оршолонто юртэмсэдэ хэн ехээр зобоно рэ үхэһэн хойноо хойто түрэлдөө жаргаха гэ пууд хэлэдэг. Бидэ тиимэ попуудтай адли бай хэшьегүйбди, тэдээнтэй хэзээшье адли байха гүйбди. Бидэнэр хододоо коммунистнууд байхадэлхэйдэ батаар түшэглэжэ байһан хүнүүд, хододоо хойто түрэлэй жаргал юрөөхэ бэшэ, харидэлхэй дээрэ тэдэнээ жаргалтай болгохо ёһот Тиигээд эгээл шухалань хадаа үгэсэ үгөөд бэшэ, харин хүн зоной хэрэгсээжэ байгаа бухала юумээрнь тэдэнние эрхим һайнаар хан тулада аһан шадалаараа оролдохо, табиһан зонуудаа бэелүүлхэ ёһотойбди. **(Альга ташалга).**

II. Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ эрдэм ухаанай, түрүү дүй дүршэлэй үүргэ дээшэлүүлхэ

Нүхэд! Пленум дээрэ хэгдэһэн элидхэлнүүд, хэлэгдэһэн үгэнүүд соо олон үнэтэ дурадхалнууд оруулагдаа, хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэг һайжаруулха, би байһан арга боломжые дүүрэнээр хэрэглэхэ тушаа шэглүүлэгдэһэн тодорхой хэмжээнүүд хэлэгдээ.

КПСС-эй ЦК-гэй Президиумдэ эльгээһэн бэшэг соо, мүн энэ Пленум дээрэ минии хэлэжэ байгаа үгын тааналта тараагдаһан тезисүүд соо найруулагдаһан зүйлнүүд дээрэ нэмэжэ, би хадаа хүдөө ажахые хүтэлбэрилэлгын зарим асуудалнуудаар, хүдөө ажахын шухалын шухала продуктнуудые ехээр абадаг болохо хойшолуулагдашагүй зорилгонууд тухай эгдэ хэлэхэсэ һанаа һэм.

Хүдөө ажахын министерствые, нютагуудта байгаа тэрэнэй органуудые шэнэдхэн хубилгаха тухай, хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ эрдэм ухаан болон түрүү дүй дүршэлэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай, хүдөө ажахын продуктнуудые худалдан абаха хэрэгые эмхидхэхэ, колхозуудые техникээр, үтэгжүүлгээр хангаха тухай, худалдаха кооперации гү, али ямар нэгэн ондоо худалдалгын организаци дамжуулан, хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха ябадалые эмхидхэхэ тухай түбхын түрүүндэ хэлэхэ һанаатайб.

Урдань Хүдөө ажахын министерство хадаа хүдөө ажахые хүгжөөхэ түсэб зохёодог, колхозуудые техникээр, үтэгжүүлгээр болон бусад хэрэгтэй материалаарнь хангадаг ба республикануудай хоорондо материальна зөөри хубаадаг байгаа. Һүүлэй үедэ эдэ бүхы ажалынь СССР-эй Госпланда даалгагдаһан юм. Эрхэ байдал ондоо болоо, харин Хүдөө ажахын министерствын хэлбэринь хуушан зангаараа үлөө.

Хүдөө ажахын министерствын, нютагуудта байгаа тэрэнэй органуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй хүдэлмэринє мүнөө тон шэнээр эмхидхэхэ шухала болобо.

Эрдэм ухаанай эмхи зургаануудые хүтэлбэрилгэ. эрдэм ухаае саашадань хүгжөөлгэ, хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэвтэрүүлгэ хадаа Хүдөө ажахын министерствын хүдэлмэринн гол зорилгонь байха ёһотой. Тобшоор хэлэхэдэ, Хүдөө ажахын министерствын ажалябуулгань оронойнгоо түрүү ажахынуудай үйлэдбэридэ туйлаһан хэмжээндэ бүхы колхоз, совхозуудые хүргэхэ хэрэгтэ ган түрүүндэ зорюулагдаха ёһотой.

Мүн министерствын хэлбэри түхэлыншье энэ зорилгодоо тааруу байха ёһотой болоно.

Селекционно хүдэлмэри эмхидхэлгэ, үрэһэ хүрэнгын хэрэг эрхилэлгэ гээшэ министерствын голлайнь нэгэн мүн. Манайда хүдөө ажахын ургнуудай һайн сортнууд бии, гайхамшагта селенернүүдшье бии, теэд үрэһэ хүрэнгын хэрэгтэ хүрэтэр гуримгүй байдал байнаар. Үрэһэн хатуу шанга хуулитай байха ёһотойбди. Нютагта тааруулагдаһан эрхим һайн үрэһэ ажахын тариха ёһотой.

Нютаг нютагуудта тааруу үүлтэрэй мал бии гохо, үүлтэр һайжаруулха хэрэг, ветеринарна баан, карантинна албан, хүдөө ажахын номхэблэлгэ, научно-техническэ болон хүн зондо сотой бусад фильмнүүдые гаргаха хэрэг — асуудалгууд СССР-эй Хүдөө ажахын министвын хэхэ ажал байха ёһотой.

Эрдэм ухаанай эмхи зургаануудые хүтэлбэрнэй түлөө, колхоз, совхозуудта эрдэм ухаанай өөр заабари зуурша.лга зохёожо үгэхэ талаанистерство харюусалгатай байха ёһотой гэжэгаяа онсолноб. Мүнөө үедэ эрдэм наукагүйгөөдөө ажахые хүтэлбэрилхын аргагүй. Хүдөө ажүйлэдбэри эмхидхэхэ хэрэгые ёһотойл эрдэмнай үндэһөөр ябуулха хэрэгтэй. Арадай ажһалбари бүхэн эрдэм ухаанда түшэглэдэг. ажахыда эрдэм ухаае тоохогүй ябадал үсөөн ушардаг, мэргэжэлтэдэй, эрдэмтэдэй һанамжые рэгсээдэггүй.

Юушье мэдэхэгүй нэгэ хүн металлургическа водто ерээд, хайшан гэжэ булад хайлуулхаб металлургнуудта заажа захалаа һаань, энэ юун болохо байгааб, һанаад үзыт? Теэд зан иимэ ушарнууд гарадаггүй.

Хүдөө ажахыда ямар байдаг бэ? Эндэ ямар хүн өөрыгөө мэргэжэлтэй хүн гээшэб гэжэ нэрболохо байна. Столоводо орожо, хартаабха элхёо һаа хүдөө ажахые мэдэдэг, хүдөө ажахыда маатай хүн гээшэб гэжэ өөрыгөө тоолодог хүн даг бшуу. **(Альга ташалга болоно).**

Нүхэдүүд, иимэ баримтануудые мүнөө тэсэхэ гүй байна. Эдэ баримтануудые бидэ дэ һаад ушаруу тиинь бидэнэр мэдэдэг байнабди. Бидэнэр садаа дабшаха ёһотойбди. Компасоо зүбөөр та байгаа һаамнай, замнай нээлтэтэй, бидэнэр найтайгаар урагшаа дабшахабди. Компас гээшэмнадэм ухаан болоно. Эрдэм ухаагүйгөөр урагшаашаха аргагүй. Хүдөө ажахын эрдэм ухаа бүри тоодог болохо, ажабайдалтай холбоотой, үйлэдбэ

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(Эхиниинь 1, 2-дохи нюурнуудта)

урагшаа дабшалгада туһалдаг наукые дэмжэхэ ургэтэй. Эрдэмтэд гээшэбди гэжэ өөһэдыгөө нэрлэ- тулюур туйган хүнүүдтэй тэмсэхэ хэрэгтэй.

Үдөө ажахын министерство, Ленинэй нэрэмжэтэ үдөө ажахын науканнуудай Бүхэсоюзна академи институт бүхэнэй хүдэлмэриие шалгажа үзэхэ ёһотой. рим научно-шэнжэлэлгын институдууд оршон той- байһан колхозуудтаа орходоо ажахыгаа муугаар илдэг байна. Мал ажалай Бүхэсоюзна институ- е (директорынь нүхэр Бурлаков) жэшээ болгон аад үзэе. Энэ институт Москвагай Мартын 8-най эмжэтэ үйлсэдэ, «Динамо» стадионой тэндэ бай- г юм.

Институт Москвагай областиин Подольско рай- о туршалгын ажахытай — «Кленово Чегодаево» эй совхозтой юм. Энэ ажахы 6 мянга шахуу гек- р газартай, тэрэ тоодо 4.700 гектар таряанай га- тай юм.

Институдай ажахые, мүн энэ райондо, тон адли хэ байдалда байдаг «Большевик» колхозтой жэшэ- болоо һаа, эды шэнээн ургаса хуряажа абаһаг йна:

УРГАСА (гектар бүриһөө центнерээр)

	Институдай ажахы	„Большевик" колхоз
Ороо̂ һо таряан	9,8	14,7
Кукуруза	150	660
Хартаабха	83	102

Институдай ажахы 6 мянган гектар газартай бай- ашье һаа, малаа үбһэ тэжээлээр хангажа шада- гүй.

Энэ ямар институт гээшэб? Тэрэнэй туршалгын ахыһаа ямар һургаал абажа болохо байнаб?

Москвагай областьдо (Ленинскэ Горкида) акаде- к Т. Д. Лысенкын туршалгын фермэ оршодог. Тэ- ние мал ажалай институдай «Кленово Чегодаево» ж ажахытай жэшэжэ үзэбэл таарамжатай байна.

	1960 ондо үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүн килограммаар	Һүнэй тоһолигой процент
Лысенкын фермэ	4.919	5,07
Институдай ажахы	3.226	3,66

Һүнэй тоһолигые оройдоол 0,1 процентээр дээшэ- лхэ гээшэ ямар удхашанартайб? 1959 ондо колхоз, охозууд 30 миллион тонно һү һааһан байна. Энэ ньһөө 0,1 процент тоһо абаа һаа, 30 мянган тонго эй тоһо гү, али 36 мянган тонно сүсэгын тоһо, лбарилан хэлэбэл, дунда зэргээр 2.600 килограмм үгэдэг 300 мянган үнеэнһээ абтадагай шэнээн он абтаха байна.

Энэ хадаа ажабайдалтай, бодото дүршэлтэй хол- той ёһотойл наука болоно бшуу.

Зүгөөр ямаршье үрэгүй научна хүдэлмэри манай- үсөөн бэшэ бии юм. Жэшээлхэдэ, профессор Ар- анянай хүтэлбэреэр эбэртэ бодо малай туруунай нуудай удхашанар олон жэлэй турша соо шэнжэ- дэһэн байгаа.

Шэнжэлэлгын һүүлээр эрдэмтэ иимэ тобшолол хэ- н байна:

Рычагай үүргэ дүүргэдэг яһан тэрээнтэй холбоо- й махабадые агшаадаг, һунаадаг дээрэһээ бүхы ынь тус тус хубинуудые зохихо зэргээрнь хүдэлгэ- г байна. Араг яһанайнь тус тус яһанууд хоорондоо нгээрһэтэй үенүүдээр холбоотой байдаг дээрэһээ үхы бэеыень тогтууритай бэхи, хүдэлсэтэй болгожо үдэг юм».

Малай туруунай яһан, тэрэнэй наһанһаа бололсо- о хубилдаг юм гэһэн гүнзэгы удхатай тобшолол эмтэд хэһэн байна.

Хүдөө ажахын наукые үйлэдбэритэй ёһотойгоор лэ олбохо саг тулажа ерээ.

Түрүү дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ үдөө ажахын министерство, тэрэнэй нютагай орга- уд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд тусгаар анхарал ндуулха ёһотой.

Нүхэдүүд, хүдөө ажахын үйлэдбэриин түрүүшүүл адаа хүдөө ажахые жэшээтэ һайнаар эрхилхэ, үн- эр ехэ бүтээсэ туйлаха замые бидэндэ заажа үгэг д болоно. Хүдөө ажахын элдэб олон һалбаринууд- , ороной элдэб олон нютагуудта тэдэнэй ямар йхамшагта үрэ дүн туйлаһыень хараад үзыт.

Кукуруза шадамараар ургуулагшадые жэшээ бол- он абаад үзэеыл. Тернопольско областиин Сталинай эрэмжэтэ колхозой звеньевой нүхэр Долинюк гектар үриһөө 167 центнер ороо̂ һо хуряажа абаһан бай- а! Украинада дайнай хойто тээхи түрүүшын жэл- үүдтэ хүндэ хүшэр үе сагай тохёолдоод байһые би анаб. Тухайлхадамни, 1948 он болоно гээшэ ха. ашинанууд байгаагүй. Дайнай үедэ бүхы юумэнь ндаржа, үгы болоһон байгаа бшуу. Ажал хүдэл- ринь бүрин гараар хэгдэдэг байгаа. Сахарай свёк- о ехээр ургуулжа абаха хэрэгтэй болоод байгаа. Би- энэр свёкло таригшадые суглуулжа, хөөрэлдэһэн байгаабди. Жиирэй колхозниг ууд, совхозуудай хүдэл- эришэд, звеное даагшад сугларааа һэн. Зүблөөндэ абаадагшадай дунда Полтавын нэгэ үбгэжөөл бай- аа бэлэй. Тэрэнэй нэрэ обогые һананагүйб. Тэрэ зеньевойгоор хүдэлдэг байгаа. Теэд свёкло ургуул- даг звенонуудые даагшадаар эрэшүүлэй хүдэлхэ ээшэ хомор ушар байһан юм. Тэрэ гектар бүриһөө 500—600—700 центнер ургаса хуряадаг байһан юм. Тиихэдэ гектар бүриһөө 200 центнер свёкло ур- уулжа абаха зориго табигдаһан байгаа. Иимэ тоо аатагүй тэмдэглэн бэшэхэ шухала гэжэ би тиихэдэ элэһэн байгааб. Һүүлээрнь энэ үбгэжөөл үгэ абаад, ингэжэ хэлээ: «Никита Сергеевич, энээнһээ ехэ тоо эшэхэ хэрэгтэй, хэрбээ минии 500—600—700 центнер ургаса абалаг байхада, 200 центнер гээшэмнай тон агал ядахын сагта 350 центнер гэжэ бэшэеыл».

Тиигэжэ свёклын ехэ ургаса абахые минии бууру- лгадаг байһан шэнгеэр, 350 центнер ургаса абаха эһэн уялга бэшэхыемнай намайе үгэдөө оруулхые ролдоһон байгаа. Тиихэ үедэ бүхы талмай дээрэһээ адахын сагта 200 центнер ургаса хуряагаа һаа, һайн байгаа гэжэ би һанажа байгаа һэм. Бодото арга бо- ложонуудаа хараадаа абаха хэрэгтэй байгаа бшуу. Зүгөөр гектар бүриһөө 500—600, дээшэшье центнер абадаг таряашанда 350 центнер ургаса хуряаха уял- га абаһанай хэрэггүй гэжэ би яагаад тодоруулжа шa- даха байгаа гэшэбиб. Зүгөөр энэ таряашан бидэ- нэй һанамжые ойлгожо, зүбшөөһэн байха юм.

Чувашиин республикын Ленинэй нэрэмжэтэ колхо- зой гэшүүд, колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Коротков ку- куруза ургуулгаар тон һайн үльгэр жэшээ харуулна. Тус колхоз гектар бүриһөө 800—1000 центнер кукурузын ургаса хуряадаг, зуун гектар бүридэ 29 үнеэтэй болонхой. Социалистическэ Ажалай Герой нүхэр Тарчоков түрүүлэгшэтэй Кабардино-Балкариин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз 800 гектар талмай дээрэһээ гектар бүриин 82 центнер кукурузын ороо̂ һо абаһан байха юм. **(Альга ташалга болоно).**

Хлопок ургуулгын талаар манайда гайхамшагтай түрүүшүүл бии. Таджигай ССР-эй Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз — түрүүлэгшэ нүхэр Махмадалиев— 2.570 гектар талмай дээрэһээ гектар бүриин 40,7 центнер хлопок ургуулаад, 1961 ондо 2.700 гектар талмайн га бүриһөө 43 центнер хлопок ургуулха уялга абаа.

Иимэ хүнүүдые, хүдөө ажахын иимэ шадабаританиие хүндэлжэ байһанаа харуулһан үгэнүүдые шэ- лэн олохо бэрхэтэй байна. Белоруссиин «Рассвет» колхозой түрүүлэгшэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дай- най инвалид нүхэр Орловский эндэ байлсана. Тэрэ нилээд наһатайшье болоһон һаа, колхозоо шадамар һайнаар хүтэлбэрилдэг, шэнэ амжалта туйлахын түлөө тэмсэдэг байха юм. Энэ хадаа коммунистическэ үзэл сурталда үнэн сэхэ, ёһотойл коммунист болоно. «Рассвет» колхоз эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 55 центнер мяха абаһан, 751 центнер һү һаа- һан байна. Хэрбээ бүхы орон дотор эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ эды шэнээн мяханай аб- тадаг, һүнэй һаагдадаг байгаа һаань, продукцияа хэхэ газарнай манайда олдохоёо болихо һэн.

Нүхэр Грачев түрүүлэгшэтэй Курска областиин Калиновка тосхоной колхозые жэшээ болгон абаад үзэе. Энэ колхоздо угаа ехэ хубилалтын болоһые өөрынгөө нюдөөр харадаг байһан дээрэһээ тэрээн тухай хэлэнгүй байха аргамнигүй байна. Калиновка- да эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 160 цен- тнер мяхан абтаһан, 758 центнер һүн һаагдаһан бай- на. Иимэ юумэ Калиновкада хэгдэһэн байна бшуу! Би өөрынгөө тосхониие һайн мэдэхэб. Һаяхан минии түрүүшын багша — Лидия Михайловна Шевченко намда айлшалһан байна. Калиновка шэнги иимэ үгытэй тосхониие би хаража үзөөгүйб гэжэ тэрэ хэ- лээ һэн. Эндэ ерэхэдээ тосхоной зоной дан үгытэй байһые ехээр гайхаһан байгаа бшуу.

Калиновкын олонхи таряашадай өөһэдынь талха таряан рождество болотор хүрэдэггүй байһан юм. Тиин түрэл тосхондонь эдихэ юумэнэй үгы байһан дээрэһээ руднигуудта, заводуудта, ондоо ямаршье нютагуудта хүнүүд ошодог байгаа. Мүнөө хараад үзыт. Хүнүүд тэрэл газар дээрээ юу хээд байна гээ- шэб. Үйлэдбэреэ иимэ ехээр хүгжөөхэ, өөһэдынгөө байдал һайжаруулха арга боломжо Совет засаг тэ- дэндэ олгоһон байна бшуу.

Хоёр жэлэй саада тээ хүршэ Жеденевка тосхо- нойнь һулахан колхоз Калиновкатай ниилэжэ, Кали- новкын колхозой бригада болоһон байгаа. Энэ бри- гадада продукт абалгань мүнөө тусгаар бүридхэгдэ- дэг байна. Энэ бригадын ажал хүдэлмэриин үрэ дүн гэхэдэ, эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 98 центнер мяха абадаг, зуун гектар бүридэ 301 центнер һү һаадаг болоһон байна. Нэгэдэһэн бүхы колхоз дээрэ абажа үзэхэдэ, зуун гектар бүридэ 118 цен- тнер мяхан, 450 центнер һүн абтаһан байха юм. Хэр- бээ бүхы колхоз, совхозуудта иимэ юумэнэй хэгдэ- дэг байгаа һаа, хүн бүхэндэ хүртэсын талаар Аме- рикын Холбоото Штадуудта орходоо һураггүй ехэ мяха, тоһо, һү абадаг байха һэмди.

Юунэй тулада би иигэжэ хэлэнэбиб? Манай арга боломжонуудай үнэхөөрөөл хизаарлашагүй ехэ бай- һые харуулхын тулада хэлэнэб. Теэд эдэ арга болом- жонууднай муугаар хэрэглэгдэнэ. Энээнһээ боложо, зарим городуудта, мяхан, һүн, тоһон багаар худал- дагдадаг байна. Танайда һүн юундэ худалдагдана- гүйб гэжэ зарим хүтэлбэрилэгшэдтэ хонходоодош- ни, таһалдаһан ушар гараһан байна даа гээд, тэдэ- нэр һанаа амараар харюусадаг байха юм. Магазин- да мяха, һүнэй үгы байһан дээрэһээ иимэ юумэнүүд мүнөөдэр үгы гэжэ үдын хоол эдихэеэ ерэһэн хүндэ харюусаа һаань, ямар байлтай гээшэб. Юумэнэй дуталдалгаар тэрэ хооллохо гээшэ аал? Дутуу дун- даарнь шүлэ гаргаха аргагүй ха юм. **(Зал соо шэ- мээтэй болоно, альга ташалдана).**

Манай механизаторнууд зам заажа үгэдэг гайхам- шагта хүнүүд болоно. Нүхэр Гиталов эндэ үгэ хэлээ. Би тэрэниие үнинэй мэдэхэб, ургажа ябаһандань баясадаг байнаб. Тэрэнэй ямар гүрэн түрын удха- шанартайгаар бодомжолдог байһыень, оньһожоруулга тухай ямар ехэ шадабаритайгаар хэлэһыень хараад үзыт. Манай машина бүтээгшэдые болон конструктор- нуудые тэрэнэй шүүмжэлһыень би хүсэдөөр дэмжэхэ байнаб.

Воронежой нүхэр Мануковский, Кубаниин нүхэр Светличный гэгшэд ажал хүдэлмэридөө эрхим һайн үльгэр жэшээ харуулна. Светличнын ургуулһан цент- нер свёклын өөрыгь үнэ хуушан мүнгөөр 3 түхэриг 05 мүнгэтэ болоһон байна. Воронежой областиин механизаторнууд Бондаренко Косенко хоёр хамта дээрээ 26 мянган центнер сахарай свёкло ургуулжа абаа. Эдэнэр гайхамшагта хүнүүд болоно. Манайда олон түмэн иимэ хүнүүд бии.

Турсуной Ахунова 1959 онойхи шэнгеэр хлопок хуряахадаа, мүн лэ шалгаран гараһаниинь ехэ аятай байна. Энэ хадаа залуу эхэнэр, шадабаритай колхозник байна бшуу. Тэрэ 320 тонно хлопок машинаар хуряажа, 160 хүнэй хэһэнэй шэнээн ажал хэһэн байна.

Тэрээнһээ жэшээ абажа, хлопок хуряадаг машинануудые шудалхыень Турсуной Ахуновагай эхэнэр- нүүдые уряалһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Гансахан Узбекистанда 1.166 эхэнэр машина шудалаад, хло- пок амжалтатайгаар хуряаһан байха юм. Энээнэй ашаар республика 500 мянган тонно хлопок маши- наар хуряагаа.

Узбегэй эхэнэрнүүдэй үүсхэл үнэхөөрөөл революционно удхашанартай. Хлопок хуряаха хүдэлмэриие оньһожоруулха асуудал богонихон болзор соо шидхэжэ болохо гэжэ энэ үүсхэлынь этигүүлжэ үгэнэ.

Зүгөөр тэрэнэй удхашанар энээгээр хизаарлагда- нагүй. Турсуной Ахуновагай, тэрэнэй ханинарай үльгэр жэшээ хадаа советскэ байгуулалтын үедэ Со- ветскэ Союзай зүүн республикануудай эхэнэрнүүдэй ургаһые, коммунистическэ байгуулалтада тэдэнэй дүүргэдэг үүргын дээшэлһые харуулжа үгэнэ.

4015 гахай шахаһан Латвиин гахайшан нүхэр Бартулисай, 5.204 гахай шахаһан Омскын гахайшан нүхэр Перешивкын, 12 мянган тахяаһаа 2 миллион 177 мянган үндэгэ абаһан Крымэй шубуушан нүхэр Гетьманэй, партиин Краснодарай хизаарай Коневско райкомой секретарь нүхэр Колесниковэй нэрэнүүдые дурдангүй гаража болохогүй байна. Энэ район 3.007 тонно шубуунай мяха тушаагаа.

Эдэнэр манай зам заажа үгэгшэд болоно гэжэ да- хин дабтажа хэлэнэб. Хүдөө ажахын бүхы һалбарин- уудта иигэжэ зам заагшад бидэндэ бии. Эдэ зам заагшадые дагажа, зуб хараа шэглэл баримталдаг болоеыл. Хоо̂ноор шашалдахяяа болихо, нүхэдүүд, тиимэ юумэ хэгты, ушар ёһо һайнаар мэдэдэг байг- ты гэхэ мэтын юрэнхы уряануудаар хизаарлахяяа болихо хэрэгтэй. Түрүүшүүлэй хүдэлмэриин арга ме- тодүүдые өөһэдөө мэдэхэ, түрүү хүнүүдһээ өөһэдөө һургаал абаха, тэдэнһээ һургаал абахаһаа гадна, түрүүшүүлһээ жэшээ абахыень бусадые уряалха, хүл дээрээ гаража, үйлэдбэриие зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэнь хүнүүдтэ эмхидхэлэй талаар туһалха хэ- рэгтэй. Тиигээд лэ байгаа һаа, бидэнэр түргэнөөр урагшаа дабшажа шадахабди.

Хүнүүдые хаһа саг соонь дэмжээд байгаа һаа, бии байһан техникээрээ тэдэнэр бүри ехэ юумэ бү- тээжэ шадаха байна бшуу. Трактор ашаглалгые жэ- шээ болгон абаад үзэе. Одессын областиин түрүү трактористнууд тракторай бүтээсэ дээшэлүүлхэ ар- га олоһон байна. Тэдэнэр тракторнуудаа түргэнөөр ябуулжа хүдэлгэдэг болоһон байха юм. Тракторнуу- дайнь тоо хуушан хэмдээ үлэһэн аад, бүтээсэнь ни- лээд ехээр дээшэлһэн байха юм. Энэ хэнһээ дулды- дахаб? Машинануудһаа гү? Үгы. Хүнүүдһээ дулды- даха. Бидэнэр тэдэниие һургаха, хүмүүжүүлхэ, тэ- дэнэй дүй дүршэлһөө һургаал абаха, тэрэ дүй дүр- шэлыень бүгэдын шадабари болгохо ёһотойбди.

Колхоз соогоо нэгэ хүнэй жэл бүри эрхим һайн үрэ дүн туйлажа байхадань, колхозынь бүхы дээрээ гээгдэдэг ушар манайда нэгэтэ бэшэ тохёолдодог байха юм. Колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй түрүү- шүүлэй нэрээр заримдаа өөһэдыгөө халхалдагшье ушар үзэгдэдэг байна.

Районуудай, областьнуудай, республикануудай хү- тэлбэрилэгшэд түрүү хүнүүдээрээ омогорходог. Омо- горхохо ёһооро̂л омогорхоно. Зүгөөр имагтал омо- горхоод байха гээшэ хүтэлбэрилэгшэ хүндэ үшөөл ду- тамаг байна гээшэ. Хүтэлбэрилэгшэ хадаа түрүү хү- нүүдээрээ омогорхохоһоо гадна, тэдэниие даган ябадаг олон түмэн хүнүүдэй бии болохын тулада бүхы юумэ хэхэ ёһотой. Хэрбээ хүнэй шадабаряа гарга- жа, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ арга боломжонуу- дые харуулаад, эгээн эрхим үрэ дүн туйлаад бай- гаа һаань, эдэ үрэ дүнгүүдынь бусадта жэшээ боло- жо үгэхэ зэргэтэй.

Зүгөөр тиихэдээ, өөрөө бүтэхэ ябадалда һайдажа, хүдэлмэриин шэнэ арга методүүдые хүн бүхэн өөһэ- дынгөө ухаагаар хэрэглэдэг болохо гэжэ тооложо болохогүй байна. Эндэ эмхидхэгшын, хүтэлбэрилэг- шын үүргэ харагдаха ёһотой. Колхоз, совхоз, район бүридэхи эрхим жэшээнүүдые бүгэдөөрөө дэмжэхын тулада хүтэлбэрилэгшэ эмхидхэлэй хүдэлмэри хэхэ зэргэтэй.

Энээнһээл хүдэлмэриин сэгнэлтэ хэгдэхэ байна. Газарһаа юу абажа болохо байһыень харуулһанайнь түлөө бидэнэр түрүүшүүлые хүндэлдэг, тэдэндэ сэг- нэлтэ үгэдэг байгаа һаа, хүтэлбэрилэгшые, эмхидхэг- шые сэгнэхэдээ, ондоогоор хандаха ёһотойбди. Гэбэл тус тус туйлалтануудые, ажалай түрүү арга мето- дүүдые районой, областиин, республикын олоннитын шадабари хэр зэргээр болгожо шадаһые хараада абан, сэгнэлтэ үгэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ хүдэлмэрилэг- шэ түрүү арга методүүдые дэлгэрүүлжэ шадахагүй байшоо гээшэ һаа, хүтэлбэрилэгшэ байжа шадаха- гүй хүн болоно гээшэ. Тиимэ хүн тэрээндэ олгогдо- һон этигэл найдабариие харюулжа шадахагүй байна бшуу.

Хүдөө ажахые материалнууд болон техникээр хан- гаха асуудалнууд СССР-эй Госпланда дамжуулан үгтэхэ ёһотой гэжэ би хэлээ һэм. Энэ хүдэлмэри бэе- лүүлхын тулада Госпланда тусхай управлени байгуу- лагданхай. Хүдөө ажахые хангаха, колхоз, совхозуудта техникэ худалдаха асуудалнуудые бүри демократическа ёһоной болгохо, энэ хэрэгэй түлөө колхоз, совхозуудай харюусалгые дээшэлүүлхэ, хүдөө ажа- хыда ажаллажа байдаг хүдэлмэришэдэй зүгһөө хи- налта шангадхаха шухала болоно гээшэ ха.

Колхоз, совхозуудые техникэ болон үтэгжүүлгээр хангахын тулада ажалай тоосоондо ороһон Бүхэсо- юзна нэгэдэл байгуулбал таарамжатай.

Энэ нэгэдэл ямар зорилготой байха ёһотойб гэхэ- дэ, колхоз, совхозуудта хэрэгтэй болохо техникэ, за- пасной часть, үтэгжүүлгэ болон бусад бүхы юумэнүү- дые бүридхэжэ байха; машина, запасной часть, үтэг- жүүлгэ гэхэ мэтые бүтээжэ гаргаха тухай Госпланда захил хэжэ байха, колхоз, совхозуудта хэрэгтэй бо- лохо машинануудые болон материалнуудые тэдэндэ худалдажа байха зэргэтэй. Эдэ бүгэдэ худалдаха, худалдажа абаха гол ёһонуудта үндэһэлхэ зэргэтэй.

Энэ нэгэдэл нэгэ талаһаа промышленностиин, нү- гөө талаһаа колхоз, совхозуудай хоорондохи зуур- шалагша байха ушартай.

Энэ нэгэдэлэй байгууламжа жэшээлхэдэ ямар бай- ха ёһотойб гэхэдэ: демократическа ёһоор ажалаа эрхилдэг түбэй газарай управлени байха ёһотой. Тэ- рээндэ бүхы республикануудай түлөөлэгшэд оролсо- дог байха ёһотой.

Бүхы областьнуудай түлөөлэгшэдэй хабаадалсадаг иимэ управленинүүд республикануудта байгуулагда- ха ёһотой болоно гээшэ ха. Саашадаа областиин, эсэстэнь колхоз, совхозуудай түлөөлэгшэдэй оролсо- дог районой гү, али район хоорондын нэгэдэлнүүд байгуулагдаха зэргэтэй. Энэ нэгэдэлэй нютагуудта- хи органууд соморхон аппарадтай байха зэргэтэй.

Хизаарай болон областиин нэгэдэлнүүд ажал- ябуулга эрхилхэ гол органууд байха зэргэтэй гээшэ ха.

Нэгэдэлнүүд районуудта наймаа хэхэ конторо- нуудтай байха зэргэтэй. РТС-үүдые, сабшалан һай- жаруулдаг станцинуудые, заһабарилгын заводуудые, машина туршадаг болон бусад станцинуудые нэгэ- дэлдэ дамжуулан үгэбэл таарамжатай.

Түрүүшын үедэ манайда зарим юумэнүүд дуталдажа болохо байна. Тиимэһээ тус нэгэдэл техникые хубаарилжа үгэдэг байха ёһотой. Зүгөөр бидэнэр техникые хубаарилжа үгэдэг байхые эрмэлзэхэ бэшэ, харин колхоз, совхозуудай техникэ хэрэглэлгые хүсэдөөр хангахые эрмэлзэдэг байха ёһотойбди. Тэ- дэнэр машинын түлөө түлөөһыень түлэхэ ёһотой, юуб гэхэдэ, ажалай тоосоотой байха хэрэгтэ бидэ- нэр тэдэниие дадхаан һургаха ёһотойбди.

Шэнэ нэгэдэлэй хүдэлмэри эмхидхэхэдээ, юумэ нэ- лэнхыдэнь худалдадаг база гэхэ мэтын хойрог ёһо- ной эмхинүүдые олоор байгуулха ёһогүйбди. Заводһоо контородо, тэрээнһээ колхоз, совхозуудта маши- нануудые дамжуулан үгэхэ гол ёһо баримталха зэр- гэтэйбди.

Энэ нэгэдэл промышленностьда бүхы машинануу- дые бүтээхэ захил хэхэ, тэдэниие тушаажа абаха ёһотой. Тиихэдэ нэгэдэл урдын РТС-үүдэй үндэһэ һүүри дээрэ заһасной частьнуудые, барилгын детальнуудые, жэжэ багажа зэбсэгүүдые бүтээдэг пред- приятитай, моторнуудые, колеһчатэ валнуудые бо- лон бусад детальнуудые һэлгэдэг базатай байха ёһотой.

РТС-үүдые мүнөө колхоз, совхозуудта дамжуулан үгэдэг, ушар манайда гарадаг боложо байна. Тии- гээд оайгаа һаа, бидэнэр техникэеэ муудхааха, тэдэ- ниие заһабарилха талаар муу байдалда ороҳо байнабди.

Заримдаа тус тус нютагуудта хэрэгтэй үсөөхэн тоотой машинануудые бүтээжэ гаргаха шухала болодог. Иимэ машинануудые үйлэдбэрилэн гаргаха эрхэ республикануудта олгогдохо ёһотой болоно гээшэ ха.

Нэгэдэлэй захил хэһэн лэ машинануу үйлэдбэ- рилэн гаргагдадаг байха юм.

Хүдөө ажахын машинануу болон багажа зэбсэгүү- дые бүтээжэ гаргаха захилнуу колхоз, совхозуудай захилнуудта үндэһэлэн зохёогдохо ёһотой. Имагтал колхоз, совхозуудай эрилтээр, тэдэнэй захилнуудаар промышленность машинануу болон хүдөө ажахын багажа зэбсэгүүдые бүгээжэ гаргадаг байха ёһотой. Иигээд байбал, болошогүй ябадал гарахаяа болихо байна. Юуб гэхэдэ, шаблаагүй плугуудые бүтээдэг болохо тухай хэдэн жэлэй турша соо хэлсэгдэдэг бо- лобошье, тэдэ мүнөө хүрэтэр үйлэдбэрилэгдэдэггүй байха юм. Машинануу бүрин түгэсөөр бүтээгдэдэг байха зэргэтэй: тракторнуудые бүтээхэдээ, тэрээндэ хэрэгтэй хүдөө ажахын багажа зэбсэгүүдые гаргал- саха шухала. Энээн тухай нүхэр Гиталов эндэ үгэ хэлэхэдээ, үнэмшэмөөр харуулһан байха юм.

Автомашинануудые, тэдээндэ шагтагалдаг тэргэ- нүүдые, тэрэшэлэн тракторнуудта шагтагалдаг тэргэ- нүүдые үйлэдбэрилхэ түсэбые хубилгаха шухала бо- лоно гээшэ ха. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин дээшэлхэ тудам колхоз, совхозуудта бүри ехэ ашаа шэрэхэ зэр- гэтэй болоно. Мал ажалай хүгжэхэтэй хамта тэжээл бүри элбэгээр бэлэдхэгдэдэг болохо байна. Жэшээл- хэдэ, силос, свёкло, хартаабха мүнөөнэйхидэ орходоо хэдэн дахин ехээр бэлэдхэжэ, зөөхэ хэрэгтэй болоно бшуу.

Силостэ хэрэглэгдэхэ кукуруза хуряадаг, мүн ороо̂ һо таряанай комбайнуудые бүри олоор бүтээдэг болохо шухала. Ороо̂ һо таряанай комбайные кукурузын эшэ набшаһа, мүн ороо̂ һондо хэ- рэглэгдэхэ кукуруза хуряахын тулада таарууулан хэрэглэдэг байха тухай нүхэр Изаксоной эндэ дурдаһан замые саашадаа баримталбал таарамжатай гээшэ ха. Хэрбээ иимэ зорилгые конструкторнуудай дүүргэжэ шадаа һаань, ашаггай байха һэн. Иимэ юумэ хэжэ болохо гү? Энэ асуудалда манай инженернүүд, конструкторнууд, эрдэмтэд харюусажа шадаха байна.

Таряа тариха, элдүүрилхэ, хуряаха үедэ заатагүй моторой хэрэглэгдэхын тулада самоходно шассинуу- дые бүтээхэ хэрэгтэй. Эдэ шассинууд тухай конструкторнууд бодомжолжо үзэхэ ёһотой. Имагтал 2 һарын туршада машинануудай хэрэглэгдэхын тулада жэлэй турша соо 9—10 һарын турша соо моторой миин байха ябадал гаргажа болохогүй. Иимэ юумэ хэхэ болоо һаа, гарзатай, ашаг туһа багатай байха болоно.

Мүн хлопок хуряадаг машинануудта, тэдэнэй жэл соогоо имагтал хоёр һара ашаглагдаад байхагүйн тулада, шассинуудые бүтээхэ хэрэгтэй. Иимэ маши- нануудые инженернүүд, конструкторнууд хэжэ шада- ха гэжэ би һанаха байнаб. Нүхэдүүд, хлопок хуряа- жа абаха хэрэгтэ гар ажал хэрэглэхэеэ болихо хэ- рэгтэй байна. Хэрбээ гар ажал хэрэглэхэеэ болёо һаа, хлопок хуряажа абалгые бидэнэр горьтойгоор түргэдхэжэ шадаха, тиимэ болохолоороо, ургаса дээ- шэлүүлхэдэ таарамжатай эрхэ байдал бии болгохо байнабди. Колхоз, совхозуудтаа намарай паар эртүүр хахалжа, ерэхэ жэлдэ ургаса абаха таарамжатай һайн эрхэ байдал бии болгожо шадаха байна бшуу.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ тухай саашань хэлэе. Бэлэдхэл хэхэ гуримые хубилгаха- мнай шухала байна. Бэлэдхэл хэхэ мүнөөнэй гурим үшөөл дутуутай байна гээшэ. КПСС-эй ЦК-гэй Президиумдэ, Правительствода тус асуудалые бодом- жолжо үзөөд, бэлэдхэл хэхэ гуримые хубилгаха хэ- рэгтэй гэһэн төбшолол хэһэн байнабди. Ороо̂ һо та- ряа, техническэ ургамал, мяха болон мал ажалай бусад продуктнуудые бэлэдхэхэ, худалдажа абаха хэрэгые хүтэлбэрилхын тулада Бэлэдхэл хэхэ Гүрэ- нэй комитет байгуулбал таарамжатай байна.

Социалистическэ ажахыда капиталистическэ оро- нуудайхидал, худалдажа абаал хадаа болоо гэһэн шэнгеэр бэлэдхэл хэхэ хэрэгтэ хандажа болохогүй. Тэндэ худалдажа абагша худалдагшын тала харадаггүй байна бшуу. Мэхэлээл һаа худалдахаш гэһэн ёһо гурим тэндэ баримталагдадаг байна. Ма- найда ондоо гол ёһон баримталагдадаг, манай ажа- хы түсэбтэ ажахы болоно гээшэ. Манайда бэлэдхэл хэгшэд үйлэдбэриие эмхидхэгшэ байхаһаа, худал- дажа абахаһаа гадна, юумэ худалдажа абадаг ажа- хынуудаа доройтуулхагүй гэжэ бодомжолхо гээшэнь тэдэнэй түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно бшуу.

Элдэб продукцинуудые ямар үедэ, хайшан гээд тушааха ябадал хараалһан контрактациин гурим, колхоз, совхозуудтай баталагдаха договорнууд зо- хёогдохо ёһотой болоно гээшэ.

Тиимэ болохолоороо, гансахан лэ мүнөө худалда- жа абаһан юумээрээ һанаагаа амархагүй, харин удаадахи кварталда юу худалдан абажа болохо байһые, ерэхэ жэлэй түрүүшын кварталда юу ту- шаажа болохо байһые жэлэй эсэстэ хараадаа абаха хэрэгтэй.

Бэлэдхэл хэхэ худэлмэри иимээр эмхидхээд бай- гаа һаа, колхоз, совхозуудтахи һула газарые мэдэ- жэ абаха, хүтэлбэрилэгшэдэйнь өөһэдынгөө хэрэгые дүүргэжэ шададаггүй ажахынуудые хараха арга ол- гохо байна. Бэлэдхэл хэдэг эмхинүүдэй ажал худэл- мэриһөө колхоз, совхозуудай ямар байдалтай бай- һые шэнжэлэн мэдэжэ болохо байна. Зүгөөр бэлэд- хэлэй органууд тэдэнэй хэрэгүүдтэ хамааралсаха- гүй, харин шухала хэмжээнүүдэй абтахын тулада, тэдэниие хүтэлбэрилгын түлөө харюусадаг органуудта мэдээсэхэ ёһотой.

Тиимэһээ колхоз бүхэнэй ямар пунктда, ямар түхэлэй продукци — эбэртэ бодо мал гү, али хони, га- хай, шубуу, туулай тушааха байһыень тодорхойлжо шадахаар бэлэдхэл хэхэ гурим тогтоохомнай шухала болоно. Магад колхоз, совхозуудһаа эбэртэ бодо мал мяханай комбинадта сэхэ тушаадаг болохо тухай бодомжолжо үзэхөөр байна бэшэ аа гү. Энэ хадаа абаһан мал гү, али шубуу зөөхэ, болбосоруулха асуу- далнуудые эртээнһээ хараалха ёһотой бэлэдхэлэй органуудай харюусалгые дээшэлүүлхэ байна.

Мал аладаг газарай тэдэниие болбосоруулжа ша- дахагүй байһан дээрэһээ таргалуулагдаһан малые тушаажа абадаггүй тиимэ таруугүй ябадал саашa- даа гаргажа болохогүй. Эдэ мал тушаалгые удаа- руулхада, тэдэнэй амидын шэгнүүр ехээр хорожо, колхозууд ехэ гарзада ородог, арадай ажахы бүхы дээрээ гарзатадаг байна.

Нёдондо жэлдэ би Сталинград ошоо һэм. Сталин- градһаа Астрахань ошохо ёһотой байгааб. Поездын ябахын урдуур хүн зон олоор сугларааа һэн. Казах хоһишон минии хажууда ерээд, иигэжэ хэлээ:

— Нүхэр Хрущев, мал аладаг газарта тарган хо- нидые асарһамни, тэдэниие тушаажа абанагүй. Би эндэ хэдэн үдэрэй турша соо байжа байнаб. Хонид- ни турана, тэдэндэ эдюулхэ юумэ байхагүй, юу хэхэ ёһотой хүн гээшэбиб?

Иимэ болошогүй ушарнууд манайда тохёолдодог байна ха юм. Тарган мал асархадань, тэдэнэй арат яһан болоһон хойно бэлэдхэл хэгшэдэй тушаажа абадаг ушар үзэгдэдэг байна бшуу. Колхоз, совхо- зууд, бүхы оромнай энээнһээ ямар ехэ хохидолдо ороно гээшэб? Энээнһээ бэлэдхэл хэгшэд хохидолдо ородоггүй, энээнэй түлөө зэмэтэй, харюусалгатай хү- нүүдые олохо аргагүй байдаг.

Хэрбээ бэлэдхэл хэгшэ малые бэлшээри дээрэһэнь тушаажа абадаг, тэдэниие абаашахын түлөө харюу-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(Эхиниинь 1, 2, 3-дахи нюурнуудта)

садаг байгаа һаа, хонидые мал аладаг газарта түргэнөөр абаашахын түлөө бодожо үзэхэ байгаал даа. **(Альга ташалга болоно).** Хэрбээ бэлэдхэгшэ колхоз гү, али совхоздо мал, шубуу тушаажа абадаг, тэдэниие комбинадтаа абаашахын түлөө харюусадаг байгаа һаа, тэдэниие зөөхэ хүдэлмэри удааруулбал хэды шэнээн гарзада оруулхаб гэжэ тооложо үзэхэ байгаал даа. Нүхэдүүд, энээнэй түлөө мүгөө хэншье харюусадаггүй байна.

Бэлэдхэл хэхэ гурим тухай асуудалые һайнаар бодожо үзэхэ, шиидхэхэ хэрэгтэй. Бэлэдхэл хэгшэдтэ машинануудые, бусадшье хэрэгсэлнүүдые үгэжэ болохо байна. Мал аладаг пунктнуудые олон болгохо, мал болон шубуу олоор үсхэбэрилдэг районууд шадар мал үүсэлдэг томо пунктнуудые байгуулжа болохо байна.

Орооһо таряа бэлэдхэхэ тухай хэлэхэ болоо һаа, тушаажа абадаг пунктнуудта колхоз, совхозуудые мэхэлхээр бэшэ тиимэ гурим зохёохо хэрэгтэй. Энээниие хайшан гээд хэхэб? Тэрэниие хадагалхын түлөө харюусадаггүй хүн орооһо таряа тушаан абажа болохо байна; магад таряа тушаадаг ажахынуудай зүгһөө хиналта хэдэг хүнүүдые бии болгожо гү, үгышье һаа, хиналта хэхэ ямар нэгэн ондоо гурим зохёожо болохо байна.

Нүхэдүүд, таряа тушаажа абаха үедэ тэрэнэй шиег нойтые хэмжэдэг приборнууд хододоол эмдэрэнхэй байдаг. **(Зал соо шэмээтэй болоно).** Заводуудай һайн аппарадуудые хэжэ шададаг байгаашье һаань, шиег нойто хэмжэдэг аппарадай хүдэлхэгүй шалтаг хододоо олдодог байна. Юундэ тиигэнэб? Энэншье ойлгосотой. Колхозһоо гү, али совхозһоо орооһо таряа тушаахаяа асархадань тэрэниие тушаажа абадаг хүн нэгэ орооһо амандаа хэжэ үзөөд, тэрэнэй шиег нойтые тодорхойлдог байна бшуу. Яармагай боложо байхада, хаанта засагай сагаа мүнгэн түхэригые туулган бэшэ аа гү гэжэ цыганай шалгадаг шэнгеэр, мүнөө орооһо тушаажа абадаг зарим хүнүүд орооһые жажалжа үзөөд, тухайлхада, 17 процент шиигтэй байһыень, 20 процент шиигтэй гэжэ тодорхойлхооршье бэлэн байдаг. Орооһо тушаажа абадаг иимэ хүнүүдэй хэды шэнээн орооһо таряа «хуулита ёһоор» хулгайлжа абаһыень бодоод үзыт.

Орооһо таряанай дутаһанай түлөө складые даадаг нэгэншье хүниие бидэнэр сүүдлээгүй байнабди. Хэрбээ складтань хадагалагдадаг орооһо таряа шэгнэжэ үзэхэ болоо һаа, тэрэнь дуталдадаггүй, харин хододоолехээр үлүү гарадаг байна. Юундэ тиигэнэ гээшэб? Юуб гэхэдэ, колхоз, совхозуудые мэхэлдэг, үнэн сэхэ бэшэ хүнүүд бэлэдхэгшэдэй дуурда үшөөл бии байна бшуу. **(Альга ташалга болоно).**

Забхайрһан, уялгаяа дүүргэжэ шадаагүй хүнүүдые ажалһаань гаргадаг, тиигээд тэдэнэрэй һу тушаажа абадаг пунктнуудта орохые оролдодог ушар бии гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Зүгынүүд болон аляаһа батаганаагуудай мёдто дуратайгаар няалдадаг шэнгеэр, забхайрһан этэгээдүүд эдэ пунктнуудта ородог байна. Юундэ тиигэнэб? Тэдэнэр тэндэ садхалан, ама халагги, ядамаргүй байдаг, жэл гү, али хоёр жэл болоод, заабол өөртөө шэнэ гэр барадаг гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ байна бшуу. Иимэ юумэ юун дээрэһээ хэгдэнэб?

Эдэ пунктнуудта һүнэй тоһолигые тодорхойлдог бутирометрнүүдэй хододоо эбдэрхэй байдаг дээрэһээ, һүнэй тоһолигые нюдөөрөө харан, тухайлжа тодорхойлдог байна бшуу. Һүнэй тоһолиг гээшэ ямар удхашанартайб гэжэ Трофим Денисовичын эндэ хэлэһые таанад шагнаһан байнат.

Юундэ иигэжэ хиналта хэгдэдэггүй байнаб? Хиналта хэгүй байхада, үнэн сэхэ аад, хүнгэн сэдьхэлтэй хүн ёһотойл мэхэшэн боложо магад байна бшуу. Олониитын гү, али ондоошье хиналта тогтоохо хэрэгтэй. Энээн тухай бодожо үзэхэ, иимэ эрхэ байдал бии болгоохо хэрэгтэй.

Бэлэдхэл хэдэг бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ иимэ һэжэглэл түрүүлхые би хүсэнэгүйб. Олон үнэн сэхэ коммунистнууд бэлэдхэл хэхэ хүдэлмэридэ хабаададаг байна. Зүгөөр гансахан лэ тулюур түбөө хонин бүхы һүрэгэйнгөө нэрые хухалжа болохо байна. Тиимэһээ хонишон иимэ хониие бусад хонидоо гутаахагүйн тулада, һүрэгһөөнь илгадаг байна бшуу. Тиимэһээ бэлэдхэлэй аппарадта шурган орооһон мэхэшэдые намнаха хэрэгтэй, манайда мэхэшэд үшөөл бии байна бшуу. Һанал бодолойнгоо талаар тогтууригүй хүнүүдэй энээгээр атаархахагүйн, тэдэнэй тааруугүй юумэ хэхэгүйн тулада хиналта тогтоохо, тоосоо хэдэг болгохо хэрэгтэй. Тобшоор хэлэхэдэ, продуктнуудые тушаан абадаг хүнүүдэй өөрынгөө тушаалые буруугаар хэрэглэдэггүй байхын тулада хэмжээнүүдые абаха шухала байна.

Юумэ худалдажа абадаг кооперацы гү, али ямар нэгэн ондоо организаци байгуулхада таарамжатай эрхэ байдал мүнөө бии болоо. Нёдондо жэлдэ амаралтада гараад ябахадаа, Киев шадарай нэгэ хүүргын дэргэдэ замдаа тогтоһон байгааб. Эрэшүүл, эхэнэрнүүдые шэрэнэн нэгэ машина хүүргэ дээгүүр гаража ерээ. Тэдэнэр намайе таняад, амаршалаа. Би баһал тэдэниие амаршалааб. Нүхэдүүд, хаанахибта гэжэ би асуугааб. Запорожиһоо гү, али Днепропетровскһоо гэжэ хэлэһэн шэнгеэр намда дуулдаа.

Запорожиһоо гэһэн абяан дуулдаа.

Н. С. Хрущев: Хайша ошоод ябанат? гэжэ би асуугааб. Белоруссида яблока худалдаад, бусажа ябанабди гэжэ тэдэ харюусаа.

Нүхэдүүд, иимэ юумэ хэжэ болохогүйл даа. Яблока худалдахын тулада самолёдоор Хабаровск ородог ушар манайда бии байна бшуу.

Илангаяа колхознигуудһаа үлүү гараһан продуктнуудые гүрэнэй худалдан абажа шадахагүй байгаа һаань, кооперацы худалдажа абаха ушартай. Зүгөөр гүрэнэй сэнгээр бэшэ, харин ямаршье ондоо сэнгээр худалдажа абаха хэрэгтэй. Кооперацы гү, али ондоо организаци хадаа продукциие ямар нэгэн ондоо дэлгүүртэ абаашаад, нютагай сэнгээр худалдалгые хинадаг газар болохо ёһотой. Хэрбээ тогтомол сэнгээр продукт худалдажа абаха болоо һаа, колхознигууд иимэ продуктнуудые кооперацида худалдахадань олзо багатай болохо байһан дээрэһээнь, тэрэнээ өөһэдөө худалдахые эрмэлзэхэ байна бшуу. Энэ хадаа хонжоо наймаа эрхилхэ ябадалда хүргэжэ болохо байна. Нэгэниинь юумэеэ худалдахадань, нүгөөдэнь тэрэниие худалдажа абаад, бүри үнэтэйгөөр худалдахын тулада абаашаха болсно. Энэ хадаа бидэнэй тэмсэл хэдэг хонжоо наймаан болоно гээшэ, энээниие бидэнэр буруушаанабди. Колхознигуудһаа продуктнуудые худалдажа абаха ябадал эмхидхэхэ асуудалай һайса бодомжолон үзэгдөөгүй байһан дээрэһээ иимэ юумэ гарана.

Хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэриие шэнэдхэн табиха, хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ, хүдөө ажахын продуктнуудые худалдажа абалгада эрдэм ухаанай, түрүү дүй дүршэлэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай асуудалнуудаар зарим һанамжануд иимэ байна.

Бултыетнай кукуруза таридаг болгохо һанаатайб гэжэ Хрущев хэлээ гэһэншүүгээр зарим хүнүүд хэлэжэшье, үшөө айжашье магад! Иимэ юумэ, юрэдөө, хэншье хэхэеэ һананагүй. Гүрэндэ 400 миллион пүүд шэниисэ, гэршүүхэ, горох, чечевицэ болон бусад ургамалнуудые, 300—400 миллион пүүд кукурузын орооһо Украина үгэхэ ёһотой.

Иимэ арга боломжо бии. Юуб гэхэдэ, баян ургаса үгэдэг 3 миллион гектар талмай дээрэ кукуруза таригдаха ха юм. Үлөөшэ бусад талмай дээрэнь ондоо ургамалнууд таригдаха болоно. Республикын 8 миллион үлүүтэй гектар дээрэ намарай тарилга хэгдэдэг, 4 миллион шахуу гектар дээрэ хабартаа орооһото болон бобово ургамалнууд таригдаха байна. Энээнһээ гадна, кукурузые урдууршаг талын районуудта тариха юм. Эндэ хуурай гандуушаг газартай байбашье һаань, эдэ нютагуудта һайн ургаса абажа болохо гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Тиимэһээ гүрэндэ 400 миллион пүүд шэниисэ, гэршүүхэ, горох, чечевицэ болон бусад орооһото ургамалнуудые, тэрэшэлэн 300—400 миллион пүүд кукурузын орооһо худалдаха гэһэн зорилго, Украинын ядамаргүй шиидхэжэ шадаха зорилго болоно. Тиихэ зуураа, арад зоной хэрэглэмжые хангахын тулада дутамаггүй хүрэхэ эдеэ хоолой орооһон, тэрэшэлэн колхоз, совхозуудай мал ажалые концентрированнэ тэжээлээр бүрин хангахын тулада тэжээлэй орооһон үлэхэ болоно.

Хэрбээ 3 миллион гектарай гектар бүриһөөнь 40 центнер ургаса абаа һаа, 720 миллион пүүд абтаха жэшээтэй болоно. Гүрэндэ 480 миллион пүүдыень худалдахада болохо, тиихэдэ колхоз, совхозуудай хэрэглэмжэдэ 240 миллион пүүд үлэнэ.

Тиимэ болохолоороо, гектар бүриһөө 40 центнер абаад байхадаа, дээрэ дурсагдаһан оройдоол 3 миллион гектарай ургасаар орооһо таряа худалдаха даалгабаряа 80 процентээр дүүргэжэ боломоор бшуу.

Кукурузын тон бага ургаса, жэшээлхэдэ, гектарай 25 центнер гээдшье абаад үзэе. Энэшье ушарта 3 миллион гектарһаа 450 миллион пүүд абтаха, хэрбээ энээнэй гурбанайнь хоёр хубие гүрэндэ худалдабал, энэмнай 300 миллион пүүд болохо байна. Тиимэ болохолоороо, энэшье ушарта кукурузын таригдадаг гурба миллион гектарһаа абтаһан ургасын ашаар орооһо таряа худалдаха түсэбэй хахадынь шахууе дүүргэжэ боломоор бшуу. Орооһото бусад ургамалнуудай хубида оройдоол 350—400 миллион пүүд үлдэхэ байна.

Орооһо абахаар кукурузые тарихын тулада 3 миллион гектар газар Украинын али нютагуудта олоо һаа дээрэ гээшэб? Энэ хадаа, тухайлхада, Закарпатиин, Тернопольско, Львовой, Черновицка, Хмельницкэ, Винницкэ, Черниговскэ, Киевскэ, Черкасска, Житомирско, Сумской, Харьковска, Днепропетровско, Кировоградска болон бусад областьнууд болоно.

России Федерацида 13 миллион үлүүтэй гектар дээрэ кукуруза таригдана. Мүн эндэшье орооһо абаха зорилгоор лэ кукуруза ургуулдаг дүй дүршэлтэй болоһон районуудта 2 миллион гектар гү, али бүришье ехые таһалаад үзэхэдэ яалтайб. Орооһо абахаар кукурузада таһалагдаха талмай хэмжээе би тухайлан хэлэнэб. Арга боломжоёо һайса хаража үзөөд, республикануд, хизаарнууд болон областьнуудай партийна, советскэ органууд орооһо абахын тулада кукурузые хэды шэнээнээр тариха байһаа тон зүбөөр тодорхойлжо шадаха байна. Тэдэнэр кукурузын баян ургаса ургуулхын тулада ехэ газар таһалжа үгэбэл, колхоз, совхозуудай мал ажалда хэрэгтэй орооһо ехээр абажа шадаха юм.

Россин Федераци дотор кукуруза ургуулха гол районуудынь Хойто Кавказ, Түбэй хара хүрьһэтэ газар нютагууд, Поволжи болохо зэргэтэй. Хэрбээ гектар бүриһөө 50 центнер кукурузын орооһон хуряагдабал, хоёр миллион гектар талмайһаа 600 миллион пүүд абтаха; 400 миллион пүүдыень гэхэ гү, али ургасынгаа гурбанайнь хоёр хубие гүрэндэ худалдажа болохо, тиихэдэ 200 миллион пүүд гэхэ гү, али гурбанайнь нэгэ хуби колхозууд болон совхозуудтаа үлэхэ болоно. Эгээл энээнэй ашаар нёдондо Россин Федераци дотор бэлэдхэгдэһэн 1 миллиард 800 миллион пүүд дээрэ үшөө 400 миллион пүүд орооһо нэмэжэ абаха болоно. Энээниие хамталаад байхада, 2 миллиард 200 миллион пүүд болоно бшуу. Тиимэ болохолоороо, Россин Федерацида 2 миллиард 400 миллион пүүд орооһо таряа бэлэдхэхэ гээшэ ядуугүй шиидхэгдэмээр хэрэг мүн болоно.

Кукурузын орооһо ехээр абадаг болохо тушаа Молдави, Грузи һайн арга боломжотой.

Молдавиин республика кукуруза ургуулха та ехэхэн дүй дүршэлтэй. Тэрэ хадаа 738 мянган тар кукуруза таридаг. Хэрбээ энэ талмайн, ту хада, табанайнь нэгэ хубиһаа — 150 мянган ге дээрэһээ гектарай 50 центнер орооһо абаба миллион пүүд кукурузын орооһон хуряагдаха б Энээнэй 30 миллион пүүдыень гүрэндэ худалд болохо, тиихэдэ 15 миллион пүүдынь ажахы таа үлэхэ бшуу. Тиимэ болохолоороо, 150 мя гектарһаа абтаһан кукурузын орооһоной а Молдави хадаа 1960 ондо орооһото ургамалну бүхы талмай дээрэһээ худалдаһан орооһонһоо дахин ехые гүрэндэ худалдажа шадаха байна.

Мүнөө үедэ Грузида 360 мянган гектар дээрэ куруза таригдана. Хэрбээ энэ талмайн 60 мя гектарыншье абаад, гектар бүриһөөнь 50 цен бэшэ, харин 60 центнер кукурузын орооһо хуря эндэмнай һайн эрхэ байдалтай ха юм, 22 мил пүүд орооһон абтаха жэшээтэй. Республика э нэйнгээ 15 миллион пүүдыень гүрэндэ худал болохо, тиихэдэ 7 миллион пүүд орооһон ко совхозуудтаа үлэхэ байна.

Кукуруза ургуулха ажалые эрхим хүнүүдэй дээрээ даажа абахын тулада энэ асуудалаар па правительствын зүгһөө колхознигууд, совхозу хүдэлмэришэд, механизаторнууд болон мэргэ тэдтэ уряал гаргаа һаа, һайн байгаа.

Энэ уряал эмхидхэлэй хүдэлмэреэр, материа хангалгаар батадхагдаха ёһотой. Кукуруза ургу хэрэгтэ минеральна үтэгжүүлгэ үгэхэ шухала. хэдээ гол түлэб наг шэбхэ ехээр суглуулха, үрэһэ хүрэнгэ хааха, тиихэдээ тэрэл газар нюта хуурай орооһо үгэтэрөө заабол эдеэшэдэг сорт лон гибридүүдые бэлэдхэхэ шухала. Кукуру һайнаар тариха, һайн шаһартайгаар харуулһа ургасыень саг соонь хуряажа абаха хэрэгтэй.

Гектар бүриһөө 50—60 центнер, бүришье ехэ курузын орооһо абахын түлөө тэмсэхээр бэлэн һан хэдэн мянгаад һайн дуратайшуул олдохо бай Гектар бүриһөө табин центнер кукурузын оро абаха зорилго хоонон бодол бэшэ, харин бодо бэелүүлэгдэхэ хэрэг гээшэл!

Иимэ ургаса олохон колхозууд болон хүдөө а хын түрүүшүүл олон жэлдэ абажа байдаг.

Хүдөө ажахын түрүүшүүлэй абадаг кукурузын гаса тухай партиин обкомуудай үгэһэн мэдээнүү харуулһууб. Тернопольско областиин Мельнице дольско районой Сталинай нэрэмжэтэ колхозой ное даагша нүхэр Е. А. Долинюк һүүлшын зу жэлэй турша соо 20 гектар талмайн гектар б һөөнь дунда зэргээр 153 центнер кукурузын оро абаа. Тэрэ хадаа 1960 ондо гектар бүриһөө 167 ц нер кукурузын орооһо хуряаһан байха юм.

Энэ областиин Скалатска районой Карл Марк нэрэмжэтэ колхозой звеное даагша нүхэр А. Г. Е менко нёдондо 20 гектар талмайн гектар бүри 112,5 центнер кукурузын орооһо абаа һэн.

Закарпатиин областиин Мукачевска районой нинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн нүхэр А. М. дани гэгшэ 1960 ондо 15 гектар талмайн гектар риһөө 115,3 центнер, Иршавска районой «Но жизнь» гэжэ колхозой гэшүүн Ю. Ю. Питра гэ гектар бүриһөө 120 центнер кукурузын орооһо а һан байна.

Иршавска районой «За новую жизнь» гэжэ хоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Биленец П. Ю.) 193 тар талмайн гектар бүриһөө 62,4 центнер кукуру орооһон абтаа.

Иршавска райондо (райкомойнь секретарь н Гонак Г. Г.) 1050 гектарай бүхы талмай дээрэһэ гектарай 50 центнер кукурузын орооһон абтаа һэ

Житомирско областиин Черняховска райо Майн 1-нэй нэрэмжэтэ колхозой звеное даагша хэр Н. Г. Заглада ургэлжэ олон жэлдэ гектар бү һөө 70—90 центнер кукурузын орооһо абадаг ба юм.

Хмельницкэ областиин Городокско райо «Украина» гэжэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Т чук Г. И.) һүүлшын дүрбэн жэлэй турша соо гек бүриһөө 50 гаран центнер кукурузын орооһо а даг байгаа.

Волочисска районой Сталинай нэрэмжэтэ кол (түрүүлэгшэнь нүхэр Андриевский А. Й.) мүн иимэ үрэ дүнгүүдтэй.

Черкасска областиин Черкасска районой ВКП(гэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Ханд К. А.) 1960 ондо 300 гектар талмайн гектар бүри 55,4 центнер абаһан байна.

(Түгэсхэлынь удаадахи номерто гараха)

III. Орооһо таряа ехээр абадаг болохо тухай

Нүхэдүүд! Бүхы хүдөө ажахын үйлэдбэриие, тэрэ тоодо мал ажалые хүгжөөхын тула таряанай ажахы улам саашадань дэбжээхэ гээшэ шиидхэхы удхашанартай.

Манай орон дотор шэнэ газар ашаглаһанай ашаар орооһо таряан нилээд ехээр абтадаг болоо. 1953 ондо—5 миллиард пүүд, 1960 ондо 8,1 миллиард пүүд орооһо таряан абтаһан байна. Орооһо таряан нилээд ехээр бэлэдхэгдэдэг болоо гэбэл: гүрэн 1956 ондо — 3 миллиард 303 миллион пүүд, 1958 ондо 3 миллиард 472 миллион пүүд бэлэдхэһэн байгаа. Энэмнай горьтой ургалга гээшэ, зүгөөр хэрэглэмжэмнай аргагүй ехэ болоо, тиимэһээ гүрэндэ орооһо таряа ехээр бэлэдхэхэ асуудал тад шэнээр шиидхэхэ ёһотой болонобди. Бидэнэр оронойнгоо хүгжэлтые хараадаа абан, орооһо таряанай хэрэгтэй болохо соонь абадаг болохо уялгатайбди.

СССР-эй Госпланай, орооһо хилээмэнэй продуктнуудай асуудал эрхилдэг Комитедэй тооложо үзэһэнэй ёһоор, орооһо таряагаар гүрэнэй бүхы хэрэглэмжые бүрин хангахын тулада ойрын жэлнүүдтэ жэл бүри 4 миллиард 200 миллион пүүд орооһо таряа худалдан абаха ёһотойбди.

Тэрэ тоодо зарим ургамалнуудаар (миллион пүүдээр).

	Хэрэглэмжые бүрин хангахын тулада хэрэгтэй болохонь	1960 ондо бэлэдхэгдэһэниинь
Шэниисэ	2.474	1.874
Хара таряан	380	353
Кукуруза	600	136
Просо	99	73
Гэршүүхэ	44	9
Бобобо ургамалнууд	31	21
Барайгар	61	3,9
Ячмень	300	228
Бусад ургамалнууд	211	154

Хэрбээ бэлэдхэгдэхэ орооһо таряа республикануудай хоороондо хубаабал, 4 миллиард 200 миллион пүүд абахын тула республика бүхэн иимэ хубитай байха ёһотой гэбэл (миллион пүүдээр):

	Хэрэглэмжые бүрин хангахын тулада хэрэгтэй болохонь	1960 ондо бэлэдхэгдэһэниинь	1961 ондо бэлэдхэгдэхэ ёһотойнь	1963 ондо бэлэдхэгдэһэниинь
СССР	1.200	2.852	3.644—3.844	1.899
Россин Федераци	2.400	1.801	2.100—2.200	1.098
Казахстан	950	642	800— 850	146
Украина	700	358	650— 700	549
Белоруссия	23	11	15	20,1
Узбекистан	23	7	8	13,7
Грузи	15	0	10	7,2
Азербайджан	12	6,6	8	6,9
Литва	8	0	4	4,4
Молдави	35	17	30	26,8
Латви	8	0	4	5,6
Киргизи	12	7,6	8	11,6
Таджикистан	4	0	2	3,2
Армени	4	0	2	2,9
Туркмени	2	0	1	0,6
Эстони	4	0	2	3,1

Ниитын хэрэгтэ өөрынгөө хубита оруулхын тулада республика бүхэн һайсал хүдэлхэ ёһотой гэжэ эдэ тоонуудһаа эли болоно.

Жэл соо 4 миллиард 200 миллион пүүд орооһо таряа худалдажа абаха зорилго шиидхэгдэмээр гү? Энэ хадаа бодото хэрэг дээрэнь шиидхэмээр тоонууд, хэрбээ һайнаар хүдэлөөд байгаа һаа, энээниие үлүүлжэшье боломоор гэжэ батаар этигэнэб.

Худалдан абтаха эды шэнээн орооһо таряа ямар аргаар абаха гээшэб? Орон доторнай орооһо таряа ехээр абаха арга боломжонууд туйлай ехэ. Тэдэнэй тоодо ажахын бүхы ургамалнуудай, нэн түрүүн кукурузын ургаса дээшэлүүлхэ хэрэг болоно. Кукуруза, орооһо таряа ехээр абаха манай гол шухала арга боломжомнай болоно бшуу.

Зарим тэды хараа тоосоонуудые дурдаһууб. Жэшээ болгон, Украиные абаад үзэе. Тэрэ хадаа 10,5 миллион гектар дээрэ кукуруза таридаг.

Хэрбээ яһала шиигтэй районуудта 3 миллион гектар газар, зүгөөр кукурузын орооһон болотороо эдеэшэдэг газар таһалаад, гектар бүриһөөнь 50 центнер кукурузын орооһо абаха зорилго табибал, 900 миллион пүүд орооһон абтаха болоно. Энээнэй гурбанайнь хоёр хубие—энэмнай 600 миллион пүүд ха юм, гүрэндэ худалдаха, тиихэдэ 300 миллион пүүдыень ажахыдаа үлөөхэ ушартай. Оройдоол 3 миллион гектарай кукуруза хадаа гүрэндэ худалдагдаха 600 миллион пүүд орооһо үгэжэ шадаха байна бшуу. Теэдшье Украинада бүхы дээрээ 34 миллион гектар тарилгын талмай байха юм. Тиигээд Украина хамта дээрээ хэды шэнээн орооһото ургамал таринаб?

Н. В. Подгорный. 19 миллион гектар.

Н. С. Хрущев. Үшөө дахин хэлэнэб, оройдоол 3 миллион гектар, зүгөөр орооһон болотороо кукурузын эдеэшэдэг районуудтахи һайн газар абаналди.

Энэ зорилгые Украина шиидхэжэ шадаха аргатай гү? Хэлэлтэшьегүй, шиидхэжэ шадаха. Эндэ нүхэд Блажевский, Долинюк гэгшэд үгэ хэлээ, жэлһээ жэлдэ кукурузын баян ургаса хайшан гээд ургуулдаг тухайгаа тэдэнэр һайнаар хөөрэжэ үгөө. Кукурузын баян ургаса ургуулдаг Украинын бусад олон бэрхэшүүлые мэдэхэб, Житомирско областиин гайхамшагта эхэнэр Н. Г. Загладые мэдэхэб, гектар бүриһөө 112-һоо 200 центнер хүрэтэр кукурузын орооһо ургуулдаг А. Г. Еременкые мэдэхэб. Хэдэн зуугадад хүнүүдые сээжээр хэлэхэ байнаб, тэдэнэр Украинын алишье нютагта ажаллажа байдаг. Энээн тухай юундэ хэлэнэбши гэхэдэ, орооһо таряа ехээр абахын тулада Украинын тон ехэ арга боломжотой байһыень харуулха гэжэ хэлэнэб.

Зүгөөр энэ хадаа Украина 600 миллион пүүд имагтал кукурузын орооһо гүрэгдэ худалдаха гэһэн удхатай яашье бэшэ.

Конгын Республикада эсэргүү эзэрхэг аашые болюулха

Ази, Африкын арадуудтай һанал нэгэдэлгын Советэй Каирта боложо байһан Онсо сессидэ СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев бэшэг эльгээгээ. Тус сесси хадаа Конгын арадай үнэн зүб тэмсэлые дэмжэхэ хэрэгтэ элитэ ехэ үүргэ дүүргэхэ, колониальна дарлалтаһаа хүсэдөөр сүлөөрхын түлөө арадуудай хэжэ байһан тэмсэлэй түүхэдэ шухала хуудаһан болохо гэжэ найдажа байһанаа бэшэг соогоо тэрэ элирхэйлэн мэдүүлһэн байна.

Конгын Республикада эсэргүүгээр хэгдэжэ байһан империалистнуудай эзэрхэг ааша мүнөө үедэ ООН-эй тугаар халхалагдана, ООН-эй генеральна секретаряар тухиран дэмжэгдэнэ. Энэ ааша гаргалга бүри хэтэржэ, гансахан Конгын арадай бэшэ, харин Ази, Африкын бүхы бээ даанхай гүрэкүүдэй арадуудай хуби заяанда ехэхэн аюултай болоод байна гэжэ хэлэгдэнэ.

Арад бүхэн өөрыгөө тодорхойлхо эрхэтэй байха гэһэн гол ёһые хододоо хүтэлбэри болгодог Советскэ Союз арадуудай национальна бээ даанхай байдалтай болохо, тэрэнээ бэхижүүлхэ эрмэлзэлгые шууд сэхээр дэмжэдэг байгаа, дэмжэнэшье гэжэ мэдүүлгэ соо тэмдэглэгдэнэ.

(ТАСС).

Аюулгүйн Соведые зарлаха тухай Малиин Республика эрилтэ хэнэ

НЬЮ-ЙОРК, январиин 21. (ТАСС). Конгодохи байдал тухай асуудалые үшөө дахин зүбшэн хэлсэхын тулада Аюулгүйн Соведые зарлаха гэһэн эрилтэ Малиин Республика хэһэн байна.

Президент Модибо Кейта ООН-эй генеральна секретарь Хаммаршельддэ эльгээһэн телеграмма соогоо иимэ эрилтэ хэһэн байна.

Конгын парламент зарлаха, Лумумбын правительствода засагыень тэхэрюулэн бусаажа үгэхэ ябадал ООН хангажа шадаагүй гэжэ тус организациие Кейта шүүмжэлһэн байна.

Ази, Африкын арадуудта һанал нэгэдэлгын саг ургэлжын организацийн Советэй сесси нээгдэбэ

КАИР, январиин 2 (ТАСС). Конгодохи байдалы зүбшэн хэлсэхын тулада зар лагдаһан Ази, Африкын оро нуудай арадуудтай һанал нэ гэдэлгын саг ургэлжын орга низацийн Советэй Онсо сесси энэ үглөөгүүр Каирта хүдэл мэреэ эхилээ.

Советэй сессидэ Ази, Африкын 30 шахуу ороной түлөө лэгшэд хабаадана. Ази, Африкын оронуудтай һанал нэгэдэлгын советскэ комитедэй тү рүүлэгшэ Мирзо Турсун-Зад түрүүтэй Советскэ Союзай делегаци сессийн хүдэлмэрид мүн лэ хабаадалсана.

Сесси хоёр үдэрэй турш соо ургэлжэлхэ юм. Алжирта хи, Лаостохи байдал туха асуудалнууд сесси дээрэ мү лэ зүбшэн хэлсэгдэхэ бээ гэ жэ хүлеэгдэнэ.

Делегацийнуудые толгойло шонорой заседани үсэгэлдэ боложо, Ази, Африкын ара дуудай һанал нэгэдэлгын са ургэлжын организацийн Сове дэй түрүүлэгшэ Анвар Сада Советэй сессийн түрүүлэгшэ һүнгагдаа.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни, пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, информации—35-14, культуры —34-05, писем и рабселькоров—40-49, отдел переводов, корректорская —35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н00580. г. Улан-Удэ Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 52